

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра загального і слов'янського мовознавства

Кваліфікаційна робота

Освітній ступінь – бакалавр

**на тему: «СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ТА
УКРАЇНСЬКИХ СТАЛИХ ВИРАЗІВ НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕКЛАДУ
ТЕЛЕСЕРІАЛУ „ДРУЗІ”»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,
Спеціальності 035.01 Філологія
(українська мова та література)
Яркіна Анастасія Анатоліївна

Керівник Непоп-Айдачич Л. В., кандидат
філологічних наук, доцент

Рецензент Айдачич Д.

Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«___» _____ 20__

ЗМІСТ

Список скорочень.....	3
Вступ.....	4
Розділ I. Сталі мовні конструкції як об'єкт вивчення у мово- та перекладознавстві	6
1.1. Характеристика сталих мовних конструкцій в англійській та українській мовах.....	6
1.2. Класифікації сталих виразів.....	11
1.3. Особливості перекладу сталих мовних конструкцій.....	14
1.4. Особливості аудіовізуального перекладу.....	25
Розділ II. Семантичні класи сталих виразів в англійській та українській мовах...	27
2.1. Типи сталих виразів за джерелом походження образу.....	27
2.1.1. Соматичні мовні конструкції.....	27
2.1.2. Артефактні сталі мовні сполучення.....	29
2.1.3. Натуроморфічні сталі вирази.....	31
2.1.4. Зооморфічні мовні конструкції.....	32
2.2. Сталі вирази з антропоцентричними концептами.....	33
2.2.1. Антропоморфічні сталі вирази.....	33
2.2.2. Темпоральні сталі конструкції.....	34
2.3. Варіативне використання термінологічно-маркованих сталих виразів.....	36
2.3.1. Фінансово-економічні мовні конструкції.....	36
2.3.2. Сталі вирази зі спортивною семантикою.....	38
2.4. Відтворення антропологічних сталих виразів в українському перекладі.....	39
2.4.1. Усталені мовні конструкції, пов'язані з діяльністю людини.....	39
2.4.2. Мовні конструкції, що виражають емоційні стани.....	44
2.5. Додаткове метафорично-образне переосмислення сталих виразів.....	45
Висновки.....	48
Список використаної літератури.....	50
Список використаних джерел.....	57

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

укр. – українська мова

англ. – англійська мова

с. – сезон

сер. – серія

ВСТУП

На сьогоднішній день в українському кінопросторі набувають популярності вивчення стали виразів. Тож, все більше зростає потреба у коректному перекладі мовних конструкцій, адже якісний переклад потребує збереження культурних, психологічних, сюжетних складових продукту оригіналу.

Сталі вирази транлюють мовну картину кожної нації. Тож адекватний переклад мовних одиниць відіграє ключову роль для кращого розуміння культури. Наразі залишається актуальним питання головних особливостей сталих виразів, адже протягом часу мовні тенденції змінюються, і мова піддається впливу різноманітних чинників. Дослідженням сталих мовних конструкцій займалися відомі науковці, такі як В. Виноградов [11], В. Коптілов [30], Білоус О. М. [8] та інші. Зокрема, В. Виноградов [11] акцентував на необхідності зберігати образність фразеологізмів при перекладі. О. Кунін [43], у свою чергу, аналізував особливості англо-українського фразеологічного перекладу. У дослідженні ми хочемо проаналізувати сучасний телесеріал, аби зафіксувати те як відтворили сталі конструкції в українському перекладі.

Наша мета – визначити та проаналізувати семантичні особливості англійських та українських сталих виразів, використаних у перекладі популярного телесеріалу «Друзі».

Узагалі «Друзі» був об'єктом дослідження в праці Макаренко Ю. Г., який аналізував особливості кіноперекладу гумору [40], також свої напрацювання щодо відтворення інтернаціоналізмів розробила Владова О. Г. та Оленяк М. Я. [15] Окремо кіноперекладу гумору в серіалі присвятили свою роботу Векленко Ю. Ю. та Коваленко О. М. [9]. Також детально розробила аналіз Невмержицька Н. Ю., яка написала праці, які досліджували каламбур у телесеріалі [45; 46]. А цілісність аудіовізуального тексту на прикладі «Друзі» детально досліджувала Феактісова І. А [57]. Тож, можемо зробити висновок, що існують поодинокі дослідження окремих аспектів перекладу. Проте аналізу сталих виразів на прикладі серіалу «Друзі» не здійснювалося. **Новизна** нашої роботи полягає у

тому, що ми візьмемо для аналізу сучасний матеріал та порівнюємо його з точки зору семантики.

Практичне значення полягає у сприянні розробки методичних рекомендацій щодо перекладу сталих виразів, а також проілюструє важливість врахування семантичних аспектів при перекладі. **Теоретичне значення** – зіставлення англійських та українських ідіом сприятиме кращому розумінню мовних та культурних особливостей обох мов.

Для дослідження ми використовуємо описовий, зіставний, історичний, порівняльно-аналітичний **методи дослідження**. А також використовуємо аналіз і синтез – для узагальнення теоретичних положень та угруповання – для виокремлення видів аналізованих мовних одиниць.

Об'єктом нашого дослідження є англійські та українські сталі вирази, використані в діалогах та репліках телесеріалу. **Предмет нашої праці** – порівняння семантичних особливостей англійських та українських сталих виразів. Для того щоб ці особливості виявити, ми поставили **завдання**, які передбачають:

1. Розглянути праці щодо вивчення сталих виразів в українському та англійському мовознавстві.
2. Проаналізувати семантичні особливості англійських та українських виразів.
3. Порівняти оригінальні та перекладені вирази з точки зору збереження семантики.

Випускна кваліфікаційна робота **складається** зі вступу, розділу I. «Сталі мовні конструкції як об'єкт вивчення у мово- та перекладознавстві» та розділу II. «Семантичні класи сталих виразів в англійській та українській мовах», висновків, списку використаної літератури із 64 найменувань, списку використаних джерел із 54 найменувань та висновків.

РОЗДІЛ I. СТАЛІ МОВНІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ У МОВО- ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1. Характеристика сталих мовних конструкцій в англійській та українській мовах

Сталі вирази, або як і ще називають фразеологічні одиниці присутні у кожній мові. Вони представляють собою семантично неподільні, стійкі словосполучення, значення яких не впливає із суми значень їхніх компонентів [12, с. 8]. Федіна О. В. вважає, що особливість сталих виразів полягає в цілісності основного значення, його відтворюваності в мовленні, а також твердій, стійкій структурі [8, с. 89]. Якщо говорити про текст, то ці мовні конструкції впливають на те, як реципієнт може сприймати контекст у різних ситуаціях.

Загальноживаним мовним конструкціям властива образність, використання переносного значення. Тож, можна зробити висновок, що ці вирази не тільки доносять інформацію, а також викликають асоціативний ряд, певні емоції від почутого. На думку Лисенко Л. О. такі вирази виконують номінативну функцію, даючи назви різноманітним реаліям та явищам навколишнього світу [35, с. 90]. Також вони виконують оцінну функцію, дозволяючи характеризувати людей, речі чи явища з позитивного або негативного боку.

Крім того, сталі одиниці відіграють важливу комунікативну функцію, виступаючи своєрідним мовним кліше. Вони не тільки рефлексують культурну ідентичність, але й є мостом між мовами і культурами при перекладі [29, с. 41]. Науковці розвивають різні підходи до перекладу цих виразів, щоб зберегти їхню унікальну багатовимірність, емоційний фактор.

Проте у дослідженні варто окремо вказати на фразеологію як науку, яка досліджує те, як стійкі вирази передають значення через різні мови, розкриває методи, які можна використовувати для передачі цих значень при перекладі. Мови мають здатність адаптувати стилістичні функції оригінальних текстів, не

обмежуючись формальними особливостями, що дає змогу точніше передати інтенції оригіналу [31, с. 164].

Якщо говорити, саме про науку фразеологія, то це відносно нова галузь мовознавства, яка активно розвивається, приваблюючи все більше дослідників. Вивчення мовних конструкцій включає аналіз їхньої взаємодії з іншими аспектами мови (такими як лексикологія, граматики, стилістика, а також їхнє місце в історії та культурі народів). Загальноживані вирази роблять мовлення емоційним, влучним, допомагаючи точно висловлювати думки та почуття [22, с. 116].

Дослідженням сталих виразів займалися відомі лінгвісти, такі як Ужченко В. Д. [55], Федіна О. В. [58, 57], О.В. Кунін [34], та інші. Вони розробляли класифікації фразеологізмів, вивчали їх семантику, структуру та походження. Для розуміння ролі, поняття сталих виразів у різних культурах у своїх дослідженнях детально дослідили: В.В. Виноградов [11], Лисенко Л. О. [35], Мізін К. І. [43], Шкуран О. В. [60]. Особливої уваги заслуговують праці В.В. Виноградова, який запропонував класифікацію усталених виразів ґрунтуючи свої тези за ступенем семантичної злитості компонентів мовної конструкції [11].

На думку В.В. Виноградова, *стійкий вираз* – це низка висловів, де значення взаємозалежні. Тобто, одна лексема залежить від іншої, незалежно від структури сталого виразу [11, с. 28]. Н.Н. Амосова стверджувала у своїх працях, що термін *стійкий вираз* застосовується лише до незамінних контекстуальних одиниць [6, с. 371]. Вона наголошувала на переважанні семантичної цілісності сталих виразів, а також вказувала на те, що сполуки можуть бути за структурою роздільні.

Новий погляд на це поняття запропонувала І.В. Арнольд вказуючи, що в англійській мові немає окремої дисципліни для вивчення сталих виразів, а носії використовують притаманну їй манеру висловлювання, не розрізняючи граматичні та лексичні рівні [6, с. 165]. Авторка пояснює, що слово *сталий* чітко вказує на відмінність загальноживаних словосполучень від інших лінгвістичних понять. Термін *вираз* – широко охоплює як словосполучення, так і цілі речення.

Такий підхід дозволяє об'єднати *ідіоми, фразеологізми, фразові дієслова* та інші стійкі вирази в одне поняття.

За нашими спостереженнями, поняття *стійкі вирази* різні лінгвісти трактували дещо по-різному. Наприклад, А.В. Кунін називав їх *фразеологічними одиницями* [34, с. 19], Н.Н. Амосова розглядала їх ідіомами [6, с. 67], а В.В. Виноградов – як сталі фрази, словосполучення та навіть речення, які у цілісній формі передають нове значення для реципієнта [11, с. 72].

На нашу думку, така термінологічна різниця демонструє актуальну проблему того, що вчені досі не можуть погодити один різновид сталих мовних конструкцій. У дослідженні ми погоджуємося з твердженням, що поняття *стійкий вираз* передбачає те, що функціонуючи лексичні елементи між собою взаємозалежні, вони не діляться, мають спільну граматичну структуру в реченні. Тобто, термін *ідіома* вказує на відсутність семантичного аспекту, а *слово-еквівалент* діє як семантично-функціональна неподільність, яка нездатна функціонувати без діючої в ній лексеми.

Важливо наголосити на тому, що на сьогоднішній день досі вивчається та досліджується проблематика використання стійких виразів. Ми проаналізували різні статті, праці та дисертації, аби сформулювати вектор напрямку нашої роботи. У дослідженні ми згадаємо основні підходи Р.С. Гінзбурга [2] та А.В. Куніна [34], які розробляли у своїх працях концепції сталих виразів англійської мови, робили перші спроби їхньої класифікації за різними критеріями.

Р. С. Гінзбург розглядав стійкі вирази саме як частину фразеології. Варто зауважити, що його прихильники виокремили англійську фразеологію як окрему галузь мовознавства, вони експериментально досліджували вживання стійких мовних сполучень у різноманітних контекстах, а також вивчали особливості набуття та втрати мотивації складниками загальноновживаних одиниць. Вони запропонували класифікацію, а саме розподіл на фразеологічні одиниці, фразеоматичні одиниці та вирази змішаного типу. На їхню думку, перші два типи можна розрізнити семантично, беручи до уваги основне значення лексичних компонентів [2, с. 74].

Дослідник Р. С. Гінзбург запропонував визначити свої підходи щодо аналізу сталих виразів: семантичний, який висвітлює ознаки ідіоматичних фраз, функціональний, який виділяє слова-еквіваленти та контекстуальний, який визначається за критерієм фактором [2, с. 75].

Лінгвіст А.В. Кунін детальніше досліджував аспекти мотивації словосполучень, аналізував відмінності вільних, стійких виразів. Його праці дозволили глибше зрозуміти варіативність вживання фразеологічних одиниць. Вчений прийшов до висновку, що лексична стабільність загальноновживаних мовних сполучень полягає в незмінності структури сталого виразу при допустимій варіативності. Тобто, семантично відрізняє сталі вирази від вільних словосполучень, адже попри незначні зміни у вживанні, їхнє значення залишається сталим. Лінгвіст також у своїй праці висвітлював етимологію сталих виразів, джерела їх походження для розуміння контексту його аналізованих матеріалів [34, с. 48].

На думку лінгвістки Федіної О. В., сталі мовні конструкції зберігають національний колорит. [57, с. 89]. На відміну від інших лексичних одиниць, сталі вирази вчена охарактеризувала за образністю. Вона стверджує, що загальноновживані мовні конструкції покликані прикрашати, урізноманітнювати мовлення такими виражальними засобами, аналогів яким важко знайти в інших мовах світу.

Також дослідниця наголосила на сакрально-метафоричному змісті, вказуючи на тому, що сталі вирази відображають багатовікову історію розвитку нації, її моральні цінності, певні риси характеру. Ми погоджуємося з думкою того, що детальне з'ясування справжнього значення кожної мовної конструкції допоможе краще зрозуміти твори українських авторів, які активно використовували стійкі вислови, аби додатково увиразнити національні традиції, контексти. Крім того, майбутні дослідження на дану тематику дадуть шанс створювати адекватний переклад творів іншими мовами, краще підбирати відповідники без втрати первинного авторського задуму [58, с. 189].

За посібником М. П. Кочерганом варто наголосити, що основними функціями мови є комунікативна та «мислетворчий» аспект [32, с. 46]. Саме синтаксична роль загальноживаних виразів, їхня функція в процесі спілкування надає вагомого значення в мовленні. Додатково наголошував на необхідності детальніше розглядати функцію сполучень, вживання та ефект комунікативної одиниці в одному контексті її функціонування. Можемо стверджувати, що використання сталої мовної конструкції ґрунтується на зв'язку між самим поняттям та функцією, яку вираз виконує в мовленні.

Варто також додати, що на думку Павельєва А. К., сталі вирази переважно вживаються для впливу на свідомість співрозмовника, проте надмірне їх використання може перетворити мовну одиницю на кліше, позбавивши експресивності. Виходячи з цього варто вказати на те, що основною функцією загальноживаної мовної одиниці є експресивність, що допомагає виразити позитивну, негативну оцінку мовця щодо предмета обговорення. Вона проявляється, коли персонаж хвалить когось, використовуючи ідіому або виражає значущість об'єкта фразою. Експресивність сталих виразів допомагає впливати на внутрішній світ особистості, як у випадках [46, с. 29].

Розглянемо детальніше функції загальноживаних конструкцій, які будуть зустрічатися в ході дослідження: регулятивна функція (допомагає сталим виразам досягати комунікативної мети), аналізована функція (розкриває характер, якості персонажа), образна функція (створює експресивну відповідну картину в свідомості реципієнта), мнемотехнічна функція (відтворює відповідність між звучанням та складом сталою виразу), евфемістична функція (приховує справжній мотив обговорення), пейоративна (показує негативну сторону ситуації), ідентифікувальна функція (визначає статус, стать, вік та стан особи в соціумі).

Отже, сталі вирази – невід'ємна частиною мовної картини світу кожного народу, яка відображає його історію, традиції та світогляд. Їх лінгвістичні особливості, такі як ідіоматичність, метафоричність та стилістична маркованість, роблять їх цікавим об'єктом для дослідження та перекладу. Сталий

вираз формує семантичне ціле, і використовується у мовленні як готовий варіант для трактування думки. Ми дослідили те, що загальноживані мовні конструкції присутні практично у будь-якій мові та вважаються однією з найбільш багатогранних лінгвістичних категорій. Вони привертають увагу українських дослідників своєю здатністю відобразити культурні традиції та світогляд народу. кожна загальноживана мовна одиниця одночасно виконує кілька функцій, збагачуючи процес комунікації та передаючи більше інформації, ніж звичайне речення. Саме комунікативна роль сталих виразів зумовлює їх активне використання в різних сферах мовлення.

1.2. Класифікації сталих виразів

У своїй дисертації лінгвіст Шкуран О. В. стверджує, що стійкі вирази – це семантично цілісні мовні одиниці, що мають порівняно-експресивний характер, який виражається домінуючою лінгвоспільнотою [60, с. 8].

Стійкі вирази у різних мовах досліджуються доволі активно на сьогоднішній день. Варто зауважити, що досі існує проблема класифікації сталих виразів, враховуючи їхні структурні та семантичні особливості. Ми дослідили статті, дисертації, посібники присвячені цій проблемі, тож вважаємо за потрібне детально розкрити різноманітні погляди та запропоновані розподіли часто вживаних мовних одиниць в англійській та українській мові.

На нашу думку, найкраще класифікували сталі вирази дослідники В. Ужченка та Ужченко В. Д., де виділено критерії відтворюваністю, за цілісним значенням, структурністю, еквівалентністю. Проте на відміну від інших дослідників була висунута теза того, що експресивність є домінуючим фактором [55].

Лінгвіст Мізін К. І зміг виділити чотири типи сталих виразів ґрунтуючись на аспекті змісту, а запропонував - односкладні (у них відсутнє порівняння), двохскладні (вилучено суб'єкт порівняння), трьохскладні (функціонує основа, суб'єкт та об'єкт порівняння) та чотирьохскладні (до порівняльної структури долучають інші мовні сполуки) [43, с. 14]. Також у своїй праці Федіна О. В. спробувала класифікувати сталі вирази в тематичні групи, а саме виділила:

інтелектуальність, характер, ставлення до праці, причини та наслідники певної діяльності, віра у вищі сили, емоції та якість [57, с. 225].

Додатково Корунець І. В. класифікував сталі вирази за кількістю компонентів, а саме запропонував однокомпонентні, двокомпонентні та багатокомпонентні (функціонують з трьох і більше слів) [3, с.45].

Кочерган М. П., у свою чергу запропонував мовні конструкції поділити за структурно-семантичним показником. А саме лінгвіст виділив номінативні, номінативно-комунікативні, вигуково-модальні та комунікативні фразеологізми [32, с. 28].

Туранський І. І з порівняльного аспекту спробував класифікувати сталі одиниці, виокремивши різні структури, а саме ті яких основа для порівняння може бути з фізичними особливостями неживих предметів, з природними явищами, назвами представників фауни, з алюзіями на біблійні та міфологічні сюжети, а також історичними особами [54, с. 90]. Спробував угрупувати за компонентом в основі порівняння мовні одиниці вчений Лисенко Л. О. [35, с. 92]. Досліджуючи англійську мову, він виокремив: ад'єктивні (порівняльні вирази, де прикметник функціонує як основа), вербальні (порівняльні конструкції де основа – це дієслово), іменникові (порівняльний вираз з прикметником в основі), дієприкметникові (співвідноситься з дієприкметником), стійкі компаративні одиниці (структурою співвідноситься з реченням).

Цю працю додатково прокоментувала вчена К. Радіонова, яка запропонувала створити підгрупи до ад'єктивних стійких вирізів, аби краще розрізняти емоційні забарвлення [50, с. 154]. Зокрема лінгвістка у статті виділила порівняльні вирази, які передають позитивну семантику, негативну семантику а також нейтральне значення в якості об'єкта пізнання [50, с. 154]. Додатково К. Радіонова запропонувала власну класифікацію базуючи свій матеріал на міжмовній семантичній кореляції англійської та української мови. У праці було виділено: еквівалентність, аналоговість, безеквівалентність. У ході дослідження вчена підсумувала те, що еквівалентність не завжди точно передає значення у міжкультурному контексті, на відміну від безеквівалентності, що краще

розкриває мовну картину світу або нації. А засоби образності – один із способів передачі культурного контексту.

А.В. Кунін розглядав фразеологію як окрему лінгвістичну науку і класифікував відповідно на фразеологічні одиниці за роллю в мовленні: номінативні, вигуківі, комунікативні, номінативно-комунікативні. Далі він поділяє їх за ступенем змінності та типами варіативності [34, с. 270 -276].

Свою класифікацію запропонував І. В. Корунець, який поділив сталі мовні конструкції за частинами мови: дієслівні, субстантивні, адвербіальні, ад'єктивні, з граматичною структурою речення. На нашу думку, такий розподіл дає краще зрозуміти особливості структури, семантики усталених одиниць [3, с. 189].

У дослідженні також ми окремо дослідили працю про фразеологічність за семантичними принципами, яку розробив лінгвіст В.В. Виноградов [11, с. 146]. Зокрема вчений виділив фразеологічні зрощення, як неподільний сталий вираз, де значення не впливає зі загальних значень інших діючих мовних компонентів. Фразеологічні єдності – сталі вирази, у яких функціонує переносне, а також буквальне значення. Фразеологічні сполучення – мовний зворот, в якому одне слово має фразеологічно зв'язане значення, а інше може вживатися у вільному значенні для трактування носієм. Фразеологічні вирази - поєднання мовних одиниць, при цілісному значенні якого функціонує як узагальнення переносного значення [11, с. 147]. Ми можемо стверджувати, що дослідник об'єднав термінологію значень «сталий вираз» та «фразеологізм», вважаючи їх синонімічними.

Окрім цієї класифікації, вчені також виділяють багато інших різновидів. Загалом пропонують такі типи сталих виразів: прислів'я, приказки, крилаті вислови, цитати. Федіна О. В. додала, що розуміння подібних типів сталих мовних конструкцій дає більше шансів краще зробити націю, звикнути до нормативної мови та швидше її опанувати [57, с. 224].

Адам Маккай додатково у своєму дослідженні запропонував класифікувати типи значень. Дослідник виділив значення: прямі, переносні, фразеологічні значення, синонімію, полісемію, антоніми, різноманітні

експресивні засоби а також окремо компоненти значення. Додатково він поділив сталі мовні конструкції на зрощення, єдності та сполучення [4, с. 64].

Цілісність є однією з визначальних рис стійких словосполучень, адже саме ця ознака відрізняє їх від вільних сполук слів. У лінгвістиці цілісність також називають єдністю. Свою класифікацію запропонувала Л. Верба, яка сталі вирази типізувала: рефенціальні (функціонує номінативна функція), комунікативні [13, с. 43].

Експресивність робить стійкі вирази більш переконливими, ніж їхні синонімічні відповідники. Саме такі евфонічні та конотативні риси унеможливають заміну компонентів стійких сполук через руйнацію евфонічності, особливого звучання, ефекту алітерації. В англійській мові гра слів, нагромадження приголосних чи голосних відіграє важливішу роль, ніж в українській, тому носії активно використовують такі одиниці. Ритмічні властивості характерні практично для всіх стійких виразів. Часто трапляється алітерація та асонанси. Рима також є ознакою стійких виразів. Для звуження сфер вживання стійких сполук використовуються семантичні та стилістичні ознаки: порівняння, контраст, метафори, синонімія. Іноді трапляється навмисна гра слів для жартівливого ефекту. Для лінгвістів більшість стійких виразів зберігають історичне походження. Знання історії допомагає влучно їх вживати. Багато сталих сполук пов'язані з лісом, тваринним світом, професіями тощо. Саме звучання влучного стійкого виразу допомагає точніше передати потрібну емоцію.

1.3. Особливості перекладу сталих мовних конструкцій

Під впливом сучасних тенденцій на ринку перекладацьких послуг відповідно з'явилися нові види перекладу. На думку вчених Наталії Лихошвед та Олени Свисюк після «інформаційного вибуху» переклад почав відігравати вирішальну роль. Унаслідок цього періоду різко збільшився обсяг інформації, якою люди почали обмінюватися, на карті світу з'явилися нові держави, посилювався культурний обмін та поширився міжнародний туризм [37, с. 5].

На сьогоднішній день світовий кінематограф розвивається у найрізноманітніших жанрах: комедія, драма, детектив, тощо. Тож варто враховувати, що розуміння кінострічки українським користувачем потребує коректного перекладу. Ми детально дослідили праці, щодо визначення термінології слова «переклад» і згодні з думкою Коптілова В. В., який визначив це, як аспект передачі коректного змісту іншою мовою [30, с. 9].

Якщо окремо розглядати аспект перекладу, то він спрямований на глибше розуміння контексту між різними націями. Тобто, сфера перекладознавства виступає не лише як практика перенесення мовних конструкцій текстів і значень з одного культурного контексту в інший, але й як рефлексивний механізм, який дозволяє досліджувати інші аспекти людської свідомості та спілкування. Ця перспектива змінює погляд на тлумачення із простого засобу пізнання на більш глибокий засіб інтелектуальної участі.

Перекладознавство як окрема дисципліна сформувалося в Україні у 1930-х роках [5, с.3], проте основи закладалися раніше. Серед відомих українських перекладознавців варто згадати І. Франка, В.В. Коптілова [30], О.М. Білоуса [8], Т. Г. Лукьянову [38; 39].

Вагомий внесок у розвиток перекладознавства зробив І. Франко. Як зазначає Л. І. Денисова, саме український письменник обґрунтував роль перекладу, розвинув перекладознавчий аналіз у руслі інтерпретаційно-стилістичної методики [21, с. 4]. Тобто, спираючись на власний перекладацький досвід, цей діяч заклав перші теоретичні підвалини для початку практичного дослідження галузі перекладознавства.

Важливим джерелом із перекладознавства є праця В.Н. Комісарова "Теорія перекладу (лінгвістичні аспекти)" [29], де розглянуто засади перекладацької діяльності, а також підкреслено, що інтерпретація дійсності в перекладі означає вплив багатьох різноманітних чинників. Юхимець С. та Мурадова А. стверджують, що загалом вивчення аспектів перекладу лексем вийшло за межі однієї сфери, дисципліни. Тому на сьогоднішній день дослідницькі вимоги не можуть бути в повній мірі реалізовані у філологічній сфері [63, с.105].

У галузі перекладознавства стійким мовним конструкціям присвячено окремі розділи в різноманітних посібниках. Така увага зумовлена необхідністю розуміти базові правила пошуку концептуальних та формальних відповідників між мовами. Вибір належної стратегії перекладу є важливим аспектом, який визначає сприйняття оригіналу реципієнтом.

Загалом у посібнику з перекладознавства В.В. Коптілов розрізняє синхронний переклад, що здійснюється людиною одночасно з вимовою, та автоматичний переклад за допомогою комп'ютерних систем. Дослідник наголошує на важливості врахування різноманітності текстових жанрів та вибору підходу залежно від приналежності тексту. Серед основних жанрів лінгвіст виділяє науковий, газетно-інформаційний, публіцистичний, ліричний, поетичний тощо [30, с. 27].

На думку М.Є. Шевченко, основна проблема кіноперекладу - складність адаптації глядача до сюжетної лінії, перекладу культурно-побутових реалій, незрозумілих українській аудиторії [59, с.89]. Ми дотримуємося універсального підходу, де вдалий переклад має різнобічно створювати атмосферу довіри через зрозумілість інтерпретації сюжету. За словами В.В. Коптілова, вдало перекладений текст - це той, який легко сприймається, без ускладнень у розумінні комічного ефекту, його особливостей та дієвості [30, с.100].

Переклад загальноживаних мовних конструкцій вимагає від перекладачів глибокого розуміння культурних, історичних контекстів. Іноді можливо знайти точні еквіваленти, але часто доводиться використовувати образні або описові переклади, щоб передати сенс оригіналу, особливо коли прямий переклад може призвести до втрати значення або експресивності виразу. В.Н. Комісаров, коментуючи техніку перекладу, акцентує увагу на словниках, які по-перше, коректно надають трактування лексеми, а по-друге, вдало підбирають відповідник до іншомовного слова при перекладі [29, с. 192]. На основі інтерпретації назв фільмів в статті Н.С. Демченко стверджується, що заміна дефініцій у перекладі може наблизити фільм до аудиторії. Але через надмірне віддалення лексем, сенс самої кінострічки може змінитися. Тож, у

перекладознавстві потрібно зберігати баланс і розуміти, які словосполучення та лексеми вводити в текст [20, с. 27].

О. Г. Підгрушна додає, спираючись на англомовні матеріали, що при перекладі будь-якого літературного уривку втрачається первинна оригінальність та смислове навантаження тексту-джерела [48, с.388]. Адже, підбираються певні аналоги, синоніми, створюються мовні конструкції, які з одного боку відхиляються від значення оригіналу, а з іншого - наближають читача до розуміння основного змісту. Таким чином, переклад сталого виразу може відрізнятись від першоджерела, але він виконується заради прозорості та коректності для реципієнта.

Отже, у перекладі нам варто зважати не лише на мовні конструкції, а й на окремі чинники, такі як психологія, історія, діалектологія тощо [29, с. 108]. Своїми дослідженнями в перекладознавстві відзначився Коптілов В.В., який першим в Україні захистив дисертацію з перекладознавства, переклав важливі зарубіжні твори з різних мов (англійська, німецька, французька тощо) [30, с. 34]. Він пропонує систематизувати переклад та, покликаючись на різних письменників (О. Вишня, І. Франко тощо) та перекладачів (І. Пучко, Б. Пастернак, С. Воскресенко), аргументує свої тези щодо перекладу у різних жанрах (романи [30, с. 86], епічний твір [30, с. 75], казки [30, с. 82]). У своїй праці він коментував особливості українського редагування [30, с. 65] та специфіку користування перекладом в перекладі [30, с. 70]. Можна стверджувати, що цей науковець заклав підґрунтя для розвитку якісно нового дослідницького напрямку - перекладознавства як самостійної дисципліни. Відтворення сталих виразів, або фразеологізмів, з однієї мови іншою вважається одним з найскладніших завдань перекладацької діяльності. Це пов'язано з низкою чинників, таких як ідіоматичність, образність, культурна специфіка та семантична нерозкладність фразеологічних одиниць. Саме тому для досягнення адекватного перекладу необхідно дотримуватися певних загальних принципів.

Передусім, перекладач має глибоко розуміти значення сталого виразу в контексті вихідної мови, а також усвідомлювати його конотативні та стилістичні

особливості. Часто буквальный переклад фразеологізму спотворює або нівелює його образність та експресивність, тому потрібно шукати відповідники в цільовій мові [29, с. 69].

Одним із ключових принципів є збереження образності сталого виразу при перекладі. Адже, саме яскраві образи та культурні алюзії, закладені у загальноживаних конструкціях, відображають самотність мови та світосприйняття народу. Тому важливо знаходити в українській мові максимально близькі за змістом та формою фразеологічні еквіваленти. Водночас необхідно враховувати контекст, у якому вживається вираз, адже одна й та сама одиниця може мати кілька значень залежно від ситуації. Перекладач має зважати на стилістичні та прагматичні особливості тексту, щоб адекватно передати зміст та експресивність виразу.

Цікавою особливістю є наявність у мовах так званих "*фразеологічних аналогів*" - сталих виразів, що мають подібне значення, але базуються на різних образах. У таких випадках перекладач може вдаватися до пошуку функціональних відповідників, зберігаючи ідіоматичність та експресивність висловлювання. Отже, переклад фразеологізмів вимагає від перекладача високої кваліфікації, ґрунтовних знань обох мов та культур, а також дотримання низки загальних принципів, серед яких - збереження образності, стилістичних особливостей та врахування контексту вживання сталого виразу. Лише так можна досягти адекватного відтворення мовних одиниць, не втративши їхньої самотності та колориту [35, с. 90].

Цій темі присвячено чимало праць, зокрема тому, як фразеологізми впливають на мову. Детальніше цю тему вивчали такі вчені, як В. Виноградов [11], В. Комісаров [29], Копітлов В. В. [30] та багато інших. У їхніх роботах досліджено роль фразеологізмів у мові, спроби їх класифікації, актуальні проблеми перекладознавства. Ці дослідження допомагають глибше зрозуміти, як фразеологічні одиниці впливають на мову та культуру. Фразеологічні одиниці в англійській мові можна розділити на дві основні категорії: ті, що виникли в самій англійській мові, та ті, що були запозичені з інших мов. Серед запозичених

фразеологізмів є ті, що прийшли з інших країн або з американської версії англійської мови, та ті, що були запозичені безпосередньо у своїй оригінальній формі

У дослідженні ми приділяємо особливу увагу адаптованому перекладу, який передає основний зміст, проте дозволяє опустити другорядні деталі [30, с. 10]. Саме цей різновид перекладу ми будемо досліджувати більш детально при аналізі перекладу стійких виразів. Питання адаптованого перекладу досліджував Н.С. Демченко. Аналізуючи переклади назв фільмів, лінгвіст висловлює думку, що заміна певних дефініцій може сприяти кращому сприйняттю кінострічки цільовою аудиторією. Однак, надмірне відхилення від оригінальних лексичних одиниць може спотворити первинний зміст. Ґрунтуючись на тезах дослідника, можна зробити висновок, що в перекладознавстві необхідно дотримуватися балансу та ретельно зважувати, які саме словосполучення та стійкі лексеми варто вводити в цільовий текст. [20, с. 27].

У своєму посібнику В.В. Комісаров обговорює різноманітні техніки та прийоми перекладу. Він наголошує на важливості використання словників, які не лише забезпечують коректне тлумачення лексичних одиниць, а й допомагають підібрати відповідні еквіваленти в цільовій мові. [29, с. 192].

Ми поділяємо думку В.В. Комісарова та Н.С. Демченка про те, що при перекладі усталених словосполучень рекомендується уникати перенавантаження тексту зайвими поясненнями чи буквальним калькуванням, адже це може спотворити трактування оригіналу та некоректно відтворити сенс діалогу [30, с. 101]. На нашу думку, для адекватної інтерпретації стійких мовних конструкцій важливо розуміти специфіку засобів перекладу та детально розкрити прийоми перекладу. За В.В. Комісаровим, дослівний або буквальний переклад повинен використовуватися лише фрагментарно, а не як постійна стратегія, оскільки це дозволить більш коректно допомогти передати зміст без втрати відтінків значення. [29, с. 206].

Дослідники А. Кам'янець та Т. Некряч, вивчаючи питання дослівного перекладу, запропонували ввести термін "*стратегія мінімальної заміни*" як

спосіб уникнення "культурних казусів" - висловів чи конструкцій, що є недоречними та незрозумілими для цільової аудиторії через їхню культурну специфіку. Вони також рекомендують перекладачам враховувати популярність певних лексем, фразеологізмів та стійких виразів серед представників цільової лінгвокультури [27, с. 34].

Аналізований серіал «Друзі» - комедійний серіал, наповнений жартами, фоновим сміхом, та концентрацією іронії та сарказму. Тож, вважаємо за потрібне більш детально розглянути аспекти перекладу гумористичного тексту. Найбільш поширеним способом перекладу гумористичних текстів є прийом компенсації, коли певна другорядна інформація свідомо пропускається, а її відтінок значення компенсується за рахунок введення іншого виразу чи конструкції, яка ефективніше впливатиме на реципієнта [31, с. 164]. Ключовим завданням перекладача – це передати загальний сенс та комічний ефект для реципієнта, а не буквальный переклад оригіналу [29, с. 196].

Дослідник І.С. Бахов, аналізуючи переклад епізоду «Два Тоні», дійшов висновку, що буквальне відтворення вихідного матеріалу призведе до нерозуміння сюжету та відчуття "штучності" реплік для цільової аудиторії. Застосовуючи ж комплекс прийомів опущень, перефразувань та стислості тексту, перекладачі можуть забезпечити "прозору" передачу змісту, адже без використання відповідних технік адекватне відтворення гумору стає неможливим [7, с. 125]. Тому перекладачі повинні не лише розуміти семантику і стиль ідіом, але й вибирати відповідні вислови, які відображають культурний контекст мови перекладу. При детальному вивченні сталих виразів розкриваються й додаткові аспекти різних сфер, такі як: соціально-економічне, політичне, культурне життя тієї чи іншої нації. Багато загальноживаних фраз також функціонують у художніх текстах письменників, у піснях музикантів тощо.

Існують різні підходи до перекладу сталих мовних конструкцій. Переклад загальноживаним еквівалентом, коли мовні конструкції в обох мовах мають однакове значення, стилістику і форму. Часто такі вирази є міжнародними (тобто

походять зі спільних джерел: міфи, Біблія). Переклад фразеологічними аналогами, де мовні конструкції мають подібне значення, але базуються на різних образах і можуть мати деякі відмінності в компонентах або структурі [38, с. 183]. Сталі вирази, які не мають прямих еквівалентів у мові перекладу, часто перекладаються нефразеологічними методами, що можуть включати перефразування або контекстуальний переклад. Такі переклади можуть не передавати всю глибину образності, експресивності або підтексту оригіналу. З цієї причини переклад мовних конструкцій — складний процес, який вимагає від перекладача глибокого розуміння обох мов та їх культурних контекстів. Ці особливості вимагають від перекладачів великої уваги і знань, а подальші дослідження можуть допомогти розширити розуміння фразеологічних перекладів та покращити якість таких перекладів [10, с 6].

Робота з лексикою англійських художніх творів часто створює значні труднощі для розуміння та перекладу мовних конструкцій. Це сталі фрази, які не виникають спонтанно в мові, а існують як закріплені вирази, що відображають історію, культурну своєрідність і повсякденне життя народу. Тож, ми вважаємо, що найоптимальніший спосіб передачі сталого виразу - це перекласти її відповідником, коли мова джерела та мова перекладу запозичили фразу з іншої мови, здебільшого з класичних першоджерел. Загальновживані мовні конструкції також можуть бути повними чи частковими еквівалентами. Багато словосполучень узагалі не мають відповідників в інших мовах і можуть перекладатися шляхом запозичення або описового перекладу [17, с. 219].

Однак варто додати, під час перекладачі стикаються з труднощами розпізнавання сталих фраз, оскільки деякі вирази можуть сприйматися як вільні словосполучення в одному контексті та ідіоматичні в іншому, що дозволяє легко проігнорувати необхідність в ідіоматичному перекладі. Ця складність і потреба в лінгвістичній компетентності підкреслюють відповідальність перекладача. Обізнаність з цими особливостями та опанування прийомів їх відтворення українською мовою безсумнівно підвищує ефективність роботи з художнім текстом, збагачує уявлення про культуру і традиції виучуваної мови, покращує

її засвоєння в оригіналі, виховує розуміння логіки мовлення, розширює світогляд, вчить виразно передавати думки за допомогою фразеологізмів [24, с. 5].

Прийом вилучення (опущення) дозволяє позбавитися надлишкової другорядної інформації задля акцентування уваги на основному об'єкті перекладу. Деякі специфічні слова чи вислови вихідної мови можуть бути неправильно зрозумілі реципієнтом перекладу, тому в такому випадку перекладач має право виключити їх та передати лише ключовий зміст [24, с. 204]. Водночас В. Н. Комісаров вказує, що у вихідному тексті можуть міститися мовленнєві конструкції, значення яких не пояснюється явно через їхню загальновідомість для вихідної аудиторії. У перекладі у таких ситуаціях доцільно застосовувати прийом додавання пояснювальних елементів для кращого сприйняття цільовою аудиторією [24, с. 201]. У випадках відсутності прямого еквівалента в цільовій мові необхідно обрати один з можливих неідіоматичних перекладів, найбільш придатний за контекстом. Якщо є кілька варіантів, доведеться вирішувати, який найприйнятніший.

Часто використовується прийом дослівного перекладу, який на думку В.Н. Комісарова, повинен застосовуватися фрагментарно, тобто не на постійній основі. Таким чином буде коректно пояснюватися зміст [29, с. 206]. Цю проблему також порушують А. Кам'янець та Т. Некряч, які вводять такий термін як «стратегія мінімальної заміни». У дослідженні автори дотримуються концепції уникання «культурних казусів» (недоречностей з боку висловів, що не притаманні мовному складу реципієнта). Ми погоджуємось з цією думкою, адже не кожен українець обізнаний з американською культурою. Таким чином, не всі англійські фразеологізми та лексеми будуть правильно інтерпретуватися реципієнтом. Тож, потрібно враховувати аспект популярності слововживань, фразеологізмів та лексем серед загалу [27, с. 34].

Прийом вилучення допомагає виокремити зайву другорядну інформацію з метою виділення основного об'єкта перекладу. В іноземній мові є багато специфічних слів, які некоректно будуть тлумачитися реципієнтом. Тому

перекладач має право уникнути надмірного вживання слів та виокремити лише фрагмент перекладу [29, с. 204]. У своїй праці В.Н. Комісаров наголошує на тому, що в оригінальному тексті присутні мовленнєві конструкції, сенс яких не пояснюється явно через їхню загальновідомість для вихідної аудиторії. У перекладі в таких ситуаціях доцільно застосовувати прийом додавання пояснювальних елементів для кращого сприйняття цільовою аудиторією [29, с. 201].

Найбільші складнощі для перекладача – це англійські загальноживані мовні конструкції, яким складно підібрати еквівалент в українській мові. Описовий переклад застосовується, коли відсутні прямі фразеологічні відповідники або аналоги в мові перекладу. Антонімічний переклад передає протилежне значення за допомогою ствердної форми. Калькування використовується, коли потрібно зберегти образну основу фразеологізму. Комбінований переклад застосовується, коли аналог частково передає значення, але потребує додаткового пояснення чи уточнення. Загалом, перекладаючи фразеологічні одиниці, перекладач повинен вміти враховувати культурні, образні, емоційні та стилістичні аспекти, щоб адекватно передати значення оригіналу в мові перекладу [29, с.130].

Абсолютні фразеологічні еквіваленти - це перекладені фразеологізми, що повністю або майже повністю збігаються з мовою оригіналу за граматиною, значенням та контекстом. При заміні сталого виразу відповідником, що несе іншу культурну реальність, значення буде спотворене. Стилiстичне використання ідіоматичних сполучень є визначальним, і завдання перекладача - зберегти цей стиль. Незважаючи на труднощі з перекладом ідіоматичних виразів, вони мають бути перекладені належним чином [20, с.25].

Сталі вирази завжди були об'єктом зацікавлення перекладачів, оскільки їх адекватний переклад є одним із найскладніших завдань. Через ідіоматичність та культурну специфіку, пошук відповідників у цільовій мові часто стає викликом. Використовуючи описовий метод, коли намагаються пояснити суть сталого

виразу, допомагає опису конструкцію, берігаючи образність, використовується для передачі сенсу [22, с. 116].

Зокрема, дослідники Е. Ольшанська й В. Куліш звертають увагу на проблеми перекладу українських паремій іншими неспорідненими мовами, досліджують складність процесу розуміння істинного значення реципієнтами. Проте всі мовознавці сходяться на думці, що паремії є універсальним кодом українського народу, в якому відображається мовна картина світу, закодовані національні цінності, ментальність та неповторність [58, с. 224].

На думку Н.С. Демченко, кожен дубляж керується своєю стратегією залежно від національного та мовленнєвого простору [20, с. 28]. Переклади перебувають у стані постійного розвитку, в якому можна виокремити декілька напрямків, як це робить у своїй статті В.О. Яблочнікова: адекватний (еквівалентний оригіналу), еквівалентний (здійснений на певному рівні еквівалентності), точний (збережено лише предметну цілісність), буквальний (викривлена предметна цілісність, але збережена комунікативність) та вільний (інтерпретований з багатьма упушеннями) переклади [64, с. 178].

Еквівалентний відрізняється від адекватного тим, що еквівалентний «відтворює зміст іншомовного оригіналу на одному з рівнів еквівалентності», а адекватний – це переклад, сформований згідно із загальними вимогами формування тексту [64, с. 178]. На думку М.А. Венгренівської та А.Д. Гнатюка, дослівна інтерпретація всього обсягу тексту буде неправильним рішенням з погляду сприймання естетики реципієнтом, адже загальноживані іншомовні продукти не будуть правильно трактуватися в перекладі [41, С. 3 – 6]. Ю. Г. Макаренко на прикладі перекладу гумористичного телесеріалу «Друзі» наводить декілька засобів інтерпретації комічного, зокрема: каламбур, гра слів, конкретизація, використання українських фразеологізмів [40, с. 158]. Багато дослідників також виокремлюють ці засоби перекладу гумору, додаючи, що авторські неологізми також вдало формулюють аспект жарту за рахунок власного підбору лексеми або словоскладання (субституції) [41, с. 410]. Головне, за працею О.М. Білоуса, це те що оригінальні тексти мають бути рівноцінними

за здатність викликати емоції у людей, адресатів [8, с. 127]. Ми погоджуємося з цією думкою, адже баланс перекладу може бути досягнутий у разі використання схожих засобів інтерпретації. У дослідженні ми розглянемо різновиди передачі гумору, які застосовуються для збереження «рівноваги» в тексті.

1.4. Особливості аудіовізуального перекладу

Сфера перекладознавства невпинно розвивається, і протягом останніх десятиліть у ній з'явилися нові форми та підходи, що значно відрізняються від традиційних практик перекладу. Зокрема, сформувалися окремі напрями, такі як аудіовізуальний переклад, транскреція та аудіодескрипція. Ці новітні різновиди часто розглядаються як самостійні жанри в галузі перекладацької діяльності, кожен із власними унікальними характеристиками.

Одним із таких новаторських напрямів – аудіовізуальний переклад, який залучає реципієнта одночасно у трьох ролях: читача, слухача та глядача. Розглянемо детальніше, основні формати аудіовізуального перекладу, які запропонував Журавель Т. В.: дублювання (процес заміни оригінального аудіосупроводу, де актори начитують репліки персонажів для створення ефекту синхронізації губ), субтитрування (текстове відтворення аудіовмісту у формі письмових підписів, що з'являються в нижній частині екрану) та закадровий переклад (озвучення, за якого на фоновому рівні зберігається оригінальний звукоряд) [24, с. 37].

В українському медіапросторі аудіовізуальний переклад почав активно розвиватися після здобуття Україною незалежності у 1991 році. На початку 1990-х телебачення розпочало трансляцію американських серіалів, озвучених закадровим методом. Згодом, у січні 2006 року, завдяки ініціативі тогочасного віце-прем'єр-міністра Вячеслава Кириленка, видалася Постанова, яка передбачала обов'язкове дублювання, субтитрування іноземних фільмів для їх демонстрації в кінотеатрах, на телебаченні [115].

Журавель Т. В. коментує загалом еволюцію поняття *аудіовізуальний переклад*, вказуючи що трансформація відбувалася паралельно з розвитком аудіовізуальних медіа, перетворюючись від вузького поняття *кінопереклад* до

набагато ширшого охоплення телевізійної продукції, матеріалів, що розповсюджуються інформацію на цифрових носіях (наприклад, відеокасети, DVD). Це призвело до формування узагальненого терміну *екранний переклад*, який позначає переклад будь-яких аудіовізуальних творів, призначених для демонстрації на екрані [24, с. 36].

Кулікова А. вказує на те, що специфіка аудіовізуального перекладу полягає в його здатності передавати культурний контекст, мультимедійні тексти за допомогою сучасних мультимедійних електронних систем, що дають шанс краще інтегрувати глядача культуру іншої нації [33, с. 85].

Підсумовуючи у першому розділі, слід наголосити на важливій ролі сталих виразів у тлумаченні певних значень. Усталені мовні конструкції – актуальний предмет детального вивчення як у лінгвістиці, так і у перекладознавстві. Загалом труднощі їх перекладу зумовлені багат шаровістю змістового наповнення, сприйняття, зокрема такими факторами, як метафоричність, а також культурна специфіка даної лінгвокультури. За нашими спостереженнями межі між різними типами сталих виразів розмиті, і в дослідженнях різних вчених мовні сполучення можуть об'єднуватися або диференціюватися за різними принципами. Також ми дослідили, що цілісність стійких виразів забезпечується різноманітними внутрішніми чинниками вживання: ритмічністю, римою, алітерацією, образністю та експресивністю. Основні риси загальноновживаних словосполучень, які ми виділили – це лексично-граматична стабільність та неподільність. Загальноновживані мовні конструкції допомагають наблизити реципієнта до кращого сприйняття тексту. Основна проблема в перекладі сталих виразів виникає, коли загальне значення мовної конструкції не дорівнює простій сумі значень її складових. Загальноновживані мовні конструкції мають національні риси, певні асоціативні зв'язки – саме тому це ускладнює знаходження точного еквівалента в іншій мові. Тому перекладачеві необхідно дотримуватися балансу між використанням різноманітних перекладацьких прийомів та максимально точною інтерпретацією змісту вихідного тексту.

РОЗДІЛ II. СЕМАНТИЧНІ КЛАСИ СТАЛИХ ВИРАЗІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

«Друзі» – один з найпопулярніших телесеріалів світу, який американці побачили вперше на каналі NBC у 1994 році. Сюжет – історія товариства з шести друзів, які живуть на квартирі в Нью-Йорку. Серіал знімали та кожного року транслювали на каналах протягом 10 років, аж до 6 травня 2004 року.

Уперше на екранах українці побачили телесеріал на телеканалі 1+1, а потім його транслювали на таких каналах: Новий канал, Сіті, ICTV, Paramount Comedy. У кожному епізоді було використане закадрове озвучення 1+1 [113]. До основної озвучки долучилися такі актори як Євген Пашин, Лариса Руснак, а також Валерій Легін.

На сьогоднішній час стрічка тримає першість в українських рейтингах, навіть через 19 років після його закриття [118]. Тож, телесеріал ми розглядаємо, як гарний приклад того, як американський гумор та його культурні особливості органічно були принесені в українську аудиторію через призму перекладу.

У дослідженні ми пропонуємо поділити сталі вирази залежно від типу їхнього значення, яке вони передають.

2.1. Типи сталих виразів за джерелом походження образу

2.1.1. Соматичні сталі мовні конструкції. У дослідженні ми пропонуємо розглянути групу, яка об'єднує стійкі вирази, в основі яких лежать соматизми – назви частин тіла людини, образної вказівки на них. У контексті серіалу ми зафіксували вирази, які базувалися на метафоричному вживанні лексем, що стосувалися позначення частин тіла. Варто також вказати, що проаналізовані мовні конструкції часто вживаються в буденному житті не тільки в американців, а й українців.

Мовну конструкцію соматичної групи ми знайшли у фразі героя Джо: “*Maybe, we did a good thing helping Ross to get back on his feet* [114, с. 5. сер. 14, 21:37], де *back on one's feet* означає ‘одужати, оговтатися після хвороб, важких життєвих обставин’ [78]. У контексті серіалу, маючи додатковий переносний зміст семантика виразу зрозуміла з окремих значень компонентів. При

дослівному перекладі на українську це виглядало би так: "Назад на свої ноги". Таке буквальне тлумачення могло б спотворити та применшити справжній сенс вислову, що поданий в серіалі. Англійська мовна конструкція в діалозі героїв підкреслює те, що людина стала самостійною, здатною діяти, як раніше. Український переклад *Я рад, що ви знову стали на ноги*" зберігає той же зміст, що й в оригіналі, підкреслюючи, що персонаж Росс відновився завдяки допомозі друзів. Перекладачі зберегли значення виразу, передали ідею повернення до нормального життя після важкого періоду. Зберігаючи нейтральне семантичне забарвлення, на нашу думку, вдалося передати атмосферу повсякденності, простої розмови між друзями.

Проаналізуємо англ. вираз *Naked eye*, яку вимовив Джо: "*I looked at it so fast, it was invisible to the naked eye*" [114, с. 3. сер. 11, 01:07]. Англійський вираз використовує метафору для позначення простого спостереження (без допоміжних приладів). Дослівно образ "голого" ока асоціюється з вільним, природним баченням. У контексті серіалу мовна конструкція "*naked eye*" (дослівно "голе око") була використана, щоб підкреслити, що ситуацію легко помітити [65]. Переклад на укр. "*неозброєним оком*" точно передає значення оригінального виразу. Ми вважаємо, що такий підхід дозволив зберегти семантичне та стилістичне забарвлення оригінального виразу та зробити його зрозумілим для українських глядачів.

Образну вказівку на тіло ми зафіксували, коли герой Чендлер сказав своєму другу: "*I say you show him what you're made of. I say, you stand your ground*" [114, с.2. сер. 21, 18:56, 19:42]. Буквально вираз *stand one's ground* означає 'стояти твердо на землі', але у переносному сенсі позначає тверду позицію, можливість не відступати перед труднощами [98]. У серіалі використовується вираз, щоб заохотити людину проявити рішучість перед труднощами. Український переклад *стояти на своєму* зберігає ту саму семантику – 'не відступати від своїх переконань'. Загальноживана мовна конструкція є коректним еквівалентом нейтрального англійського звороту.

Також ми зафіксували вираз *make your toes curl*, який в англійській мові буквально можна перекласти як *викликати закручування пальців на ногах*. У контексті американського серіалу героїня Рейчел говорить: "*You can never have both – someone who's your best friend but can also make your toes curl* [114, с.1. сер. 19, 03:23 3:37]. Загалом мовна конструкція використовується для опису приємного, хвилюючого моменту [88]. У контексті серії ця ідіома використана для вираження позитивної реакції на чоловіка. В англійському виразі *make your toes curl* використовується метафора, яка передає відчуття сильного збудження. Українська конструкція *від нього аж мурашки по спині бігали* також передає семантично коректно відчуття сильних емоцій через фізичний образ мурашок. Тож, можемо стверджувати, що в англійському й українському виразах уживаються різні соматизми, проте емоційність і образність залишаються відповідними.

Проаналізувавши запропоновані сталі вирази, можемо зробити висновок, що соматизми (а саме "*feet*", "*ground*", "*toes*") допомагають передати абстрактні поняття через апелювання до фізичного досвіду людини.

2.1.2. Артефактні сталі мовні сполучення. У дослідженні ми також виокремили стійкі вирази, які містять назви предметів побуту, лексеми на позначення знарядь праці або інших предметів, створених безпосередньо людиною. У ході аналізу ми зафіксували те, що англійські та українські мовні конструкції частіше за все базуються на метафоричному використанні предметів для того, щоб образ для вираження ідей. Такі словосполучення допомагають створити передати зрозумілі асоціації, закорінені в повсякденному житті кожної людини.

Для прикладу наведемо англ. вираз *put all eggs in one basket* [114, с. 4. сер. 12, 16:24], який дослівно на українську переклали *вони склали всі мої яйця в один кошик*. Походження словосполучення пов'язане з сільськогосподарською метафорою – якщо селянин поклав всі свої яйця в кошик, то існує ризик втратити все, якщо кошик упаде. Аналізована конструкція в серіалі використовує образ кошика з яйцями як метафору, аби виразити неправильний розподіл внутрішніх

ресурсів героя, його можливих ризиків. Загальноживане словосполучення застерігає людину подумати про те, аби зосереджувати зусилля не лише на одному напрямку [72]. За Білоус О. М., техніка калькування сталих виразів – доволі поширена перекладацька стратегія, особливо коли йдеться про знайомі, загальноживані мовні конструкції [8, с. 102]. Аналізуючи буквальний переклад словосполучення, ми визначили, що такий підхід дозволив українському глядачу легко зрозуміти метафоричний зміст.

Англійський вираз *play one's card* переклали на укр. *я ще раз розіграю карту* [114, с. 1. сер. 16, 09:18]. У словосполученні гральні карти використовуються як метафора для певних прихованих можливостей, переваг, запасних планів, які можна застосувати [94]. У серіалі герой натякає, що він готовий ризикнути для досягнення результату. За нашими спостереженнями, еквівалентний образ розігрування карти зберігається гральна метафора оригінального виразу – а це допомагає краще зрозуміти сюжет українському реципієнту.

Цікавим вважаємо те, що ми зафіксували дитячу фразу, яку американці використовують у відповідь на образі [96, 66]. У серіалі англ. вираз *Rubber and glue* походить з римованої дитячої приказки *I'm rubber, you're glue, whatever you say bounces off me and sticks to you*, що дослівно означає українською *я – гума, ти – клей, що б ти не сказав, відскочить від мене і прилипне до тебе*. У серіалі героїня Рейчел каже: “*Well, did they mention that I'm rubber and you're glue?*” [114, с. 2. сер. 17, 04:44]. Персонаж жартома використовує мовну конструкцію, аби виразити, що образи не діють на неї. Український переклад *може ви ще малі є* вільною інтерпретацією, що передає загальну ідею дитячої сварки, але не зберігає семантику метафори та оригінальну форму. На нашу думку, контекстуальний переклад у цьому випадку допоміг зберегти загальну ідею ситуації. Завдяки використанню більш нейтрального, буквального виразу український глядач повністю зрозумів сюжет.

У серіалі ми також зафіксували англійський вираз із сексуальним підтекстом, коли Росс сказав Чендлеру: «*You don't dip your pen into company's*

ink» [114, с. 1. сер. 16, 06:07]. У контексті цієї фрази, яку українські перекладачі дослівно відтворили як *не вмочай своє перо в чорнило фірми* варто вказати на метафоричність. У конструкції чорнило і перо виступають як метафори для сексуальних стосунків на робочому місці, таким чином, вираз застерігає від небажаних службових зв'язків [105]. Переклад на українську зберіг імпліцитний сексуальний підтекст і таким чином коректно відтворив усю семантику, стилістику та конотацію вихідної мовної одиниці.

Тож, можемо зробити висновок, що зібрані вирази з предметами повсякденного вжитку (такі як *кошик, карти, гума, клей, чорнило та перо*), використовуються як образи для передачі абстрактних ідей: ризику, образи, можливостей чи навіть обмежень. На нашу думку, український переклад в цьому серіалі дозволяє поглянути на мову з іншої перспективи. А саме показати мову більш доступною для розуміння через знайомі предметні асоціації.

2.1.3. Натуроморфічні сталі вирази. Також ми зафіксували стійкі вирази, які містять образи, запозичені з природних явищ, об'єктів природнього світу. У серіалі дані мовні конструкції у метафоричному плані використовують, аби актуалізувати асоціації, пов'язані з навколишнім світом, що робить вирази більш зрозумілими для цільової аудиторії.

Пропонуємо розглянути фразу Чендлера: “*But the silver lining, if you want to see it, is that he made this decision all by himself* [114, с. 2. сер. 1, 06:55]. Англійський вираз *Silver lining*, який буквально можна перекласти як *срібна підкладка* на українську переклали *промінь надії*. У мовній конструкції використовується образ хмаринки зі срібним саявом, як метафора до сподівання, для позитивних думок попри складнощі. За проаналізованими словниками, ми виявили, що вираз символізує те, що у найгірших обставинах є місце для оптимізму [104]. У серіалі герой використав мовну конструкцію, щоб натякнути, що вихід є завжди. Якщо аналізувати переклад, то на нашу думку, вдало підібраний еквівалентний вираз *промінь надії* передає семантику англійського виразу.

У серіалі Фібі каже: “*I thought it was very sweet at first, but now I just think he’s trying to steal my thunder*” [114, с. 05. сер. 03, 06:14]. Аналізуючи фразу, детальніше розглянемо англійський вираз *Steal someone's thunder*, який дослівно можна перекласти на українську *вкрасти чийсь грім*. Мовна конструкція персоніфікує абстрактне поняття «визнання», (ніби це предмет, щось, що можна вкрасти). У переносному значенні вираз означає ‘привласнити заслуги чи успіх іншої людини’ [103]. У праці «Лінгвістика на карті світу» ми детальніше дізналися про походження цього виразу [16, с. 222], яке пов’язують з англійським драматургом XVIII століття Джоном Деннісом, який придумав спеціальні звукові ефекти для імітації грому в одній зі своїх п’єс. Однак згодом інший драматург Джон Річ використав цей трюк у своїй виставі, буквально «*вкравши грім*» у Денніса. Цікаво, що в українському перекладі вираз переклали дуже близьким відповідником, а саме як *краде мою славу*. Використовуючи функціональний еквівалент – український вираз з близьким, але не ідентичним образом, на нашу думку, вдалося зберегти емоційність і влучність оригіналу. Не перекладаючи буквально, досить точно відтворився образ «крадіжки слави».

Можемо зробити висновок, що природні явища (наприклад, хмара, грім) використовуються як засіб для передачі досвіду: очікування, надії чи рідкісності.

2.1.4. Зооморфічні мовні конструкції. Під час дослідження серіалу ми об’єднали стійкі вирази, які містять образи тварин та певні натяки на них. Цікаво те, що мовні конструкції метафорично переосмислюють характеристику, поведінку тварин, аби показати людські риси, їхній досвід.

Ми зафіксували у серіалі фразу Фібі: “*No, it was partially my fault because I made you quit cold turkey*” [114, с. 3. сер. 3, 18:59]. Англійська конструкція *Quit cold turkey* використовує образ тварини, а саме холодної індички, як метафору для різкого припинення звички [95]. У контексті серіалу вираз натякає на складність, певні неприємні наслідки через різку відмову. Переклад на українську *різко відібрала в тебе наркотики* ми вважаємо доволі вільним, адже не зберіглася форма, тваринна образність оригінальної конструкції втрапилася. Перекладачі вдалися до описового перекладу, аби розкрити зміст сталого виразу

більш прямолінійно і конкретно. Тому, на нашу думку, такий переклад не передає стилістику, проте коректно доносить головний сенс українській аудиторії.

Також ми зафіксували англійський сталий вираз *Once in a blue moon*, який пролунав у фразі Фібі: “*And he said that only once in a blue moon does a dog’s ear grow back* [114, с. 2. сер. 21, 12:21]. У конструкції використовується образ рідкісного астрономічного явища – другої повні місяця, яку називають блакитним місяцем. Буквально вираз можна перекласти як *раз на блакитний місяць*, що означає, що щось відбувається дуже нечасто [70]. Переклад на українську *коли рак на горі свисне* – цікаве рішення, аби підібрати зрозумілий та функціональний відповідник американському загальноживаному виразу. Перекладачі підібрали відомий український фразеологізм, який передав увесь образний зміст через образ рака, а гіперболічний опис того, що він має свиснути виокремив особливість того, що це малоймовірна подія.

Проаналізувавши українські та англійські загальноживані мовні конструкції, ми можемо зробити висновок, що образи тварин (такі як індичка, рак) через вербалізацію використовуються як в оригіналі, так і в перекладі, аби передати зрозумілість ситуації: різкого припинення шкідливої звички, рідкісність події.

2.2. Сталі вирази з антропоцентричними концептами

2.2.1. Антропоморфічні сталі вирази. Під час дослідження, ми виділили семантичну групу, яка об’єднала вирази, в основі яких лежить персоніфікація, тобто наділення неживих істот, абстрактних понять людськими рисами, діями. За нашими спостереженнями, такі вирази у серіалі допомагали краще передати емоційний стан, базуючись на метафоричному перенесенні людських характеристик на неживі предмети.

Розгляньмо детальніше англійський вираз *Burst the bubble*, який на українську переклали *Мені шкода*. У контексті серіалу англійська лексема зі значенням ‘бульбашка’ персоніфікується як щось крихке, що може луснути. Тобто, метафорично – це означає зруйнувати ілюзії, розвіяти марні сподівання.

[101]. У серіалі герої Джо каже: “*Sorry to burst that bubble, Phoebe, but selfless good deeds don't exist*” [114, с. 5. сер. 04, 04:42], де українські перекладачі вирішили відмовитися від дослівного перекладу, надаючи перевагу передати конструкцію простим реченням укр. “Мені шкода”. Тобто, різниця між виразами є – англійський вираз подає абстрактне поняття через антропоморфічну асоціацію, на відміну від українського перекладу, який надає перевагу неточному, проте адекватному відповідникові.

2.2.2. Темпоральні сталі конструкції. У телесеріалі «Друзі» герої постійно діляться між собою історіями, які відбулися в минулому, а також про певні події у майбутньому. Тож у дослідженні ми окрему увагу приділили угрупованню виразів, які стосуються різних часових понять, явищ, які пов’язані із плином часу, тривалістю, швидкістю подій тощо.

Ми дослідили англійський сталий вираз *On a short notice* у діалозі Моніки з дівчатами: “*I wonder what you could possibly need me for on such short notice* . [114, с. 3. сер. 23, 07:42], який описує ситуацію, коли щось відбувається з невеликим проміжком часу для підготовки. Метафора ‘короткого повідомлення’ в контексті серіалу передає ідею раптовості, браку часу на дію [89]. Українські перекладачі цю мовну конструкцію відтворили українською *швидко пройшли*. У цьому випадку вільна інтерпретація вихідного виразу допомогла краще сфокусувати увагу глядача на швидкому перебігу подій, ніж на їх раптовості. На нашу думку, цей підхід застосовували через складність підібрати повний еквівалент в українській мові.

Англ. *Out of the blue* означає несподівану подію, ситуацію. Таку конструкцію ми зустріли у фразі Едді: “*I gotta tell you, man, that's kind of out of the blue, don't you think?*” [114, с.2. сер. 19, 12:20, 12:23]. Образ “*blue*” (блакитного неба) допомагає створити візуальну метафору чогось, що з’являється зненацька, «немов з ясного неба» [108]. У серіалі використана ця ідіома, щоб підкреслити швидкість, несподіваність дії героя. Переклад на укр. *ти так раптом, зненацька* через використання загальноживаних слів *раптом* і *зненацька* чітко змогли виразити ідею раптовості в сюжеті серіалу.

Також дослідили сталий вираз англ. *A watched pot never boils*. У цьому випадку ми простежили за тим, як мовна конструкція використовує образ каструлі, що нагрівається, як метафору для нетерплячого очікування. Загалом сталий вираз вказує на те, що надмірне спостереження не прискорить процес, а лише створить відчуття незадоволення [110]. У контексті серіалу «Друзі» Фібі використовує цей вираз, звертаючись до Чендлера: "*Chandler, you've got to stop staring at the door. It's like a watched pot. If you keep looking at it, then the door is never gonna boil*" [114, с. 2. сер. 24, 21:20]. Ми простежуємо, як сталий вираз актуалізується в переносному значенні, допомагаючи створити комічний ефект через абсурдну заміну лексеми *кастрюля* на *двері*. Структурно мовна конструкція має розмовне забарвленням з чітко визначеною формою. Український переклад *все одно, що дивитися на каструлю* через описовий вираз коректно відтворює семантику оригінального одиниці. На нашу думку, образ спостереження за каструлею зберігається. Тобто в мовній конструкції семантика була відтворена на рівні змісту, але не на рівні форми, а структура оригінальної ідіоми спеціально була не збережена, аби зберегти часову образність.

Цікавий випадок ми зафіксували у словах Росса: "*I'm with somebody else. I'm happy. This ship has sailed!*", який підкреслює те, що герой більше не має почуттів до колишньої партнерки і що він щасливий з іншою людиною [114, с. 2. сер. 7, 19:19]. Англійська стала конструкція використовує метафору корабля, який відпливає, щоб позначити втрачену можливість, яку неможливо використати. Образ пропущеного відплиття ілюструє невідворотність плину часу [99]. Перекладачі розтлумачили українською це як *корабель уже відплив*, що доволі точно передає часовий зміст ситуації. В обох випадках виражається одна думка – втрата шансу та образ корабля, як символ втраченої можливості, що робить їх еквівалентними за семантикою. Сталий вираз зрозумілий і в англійській, і в українській мовах, тому значення відтворюється повністю. Аналізовані вирази загальноновживані, нейтральні і доволі часто, на нашу думку, використовуються в повсякденному мовленні людей. Тож можемо зробити

висновок, що переклад гарно адаптований до українських мовних норм, без втрати основного змісту.

2.3. Варіативне використання термінологічно маркованих сталих виразів

2.3.1. Фінансово-економічні мовні конструкції. У серіалі герої багато працюють: в офісі, кафе, у музеї, ресторані, на знімальних майданчиках. Усе обертається навколо життєвих ситуації, тож ми вирішили детальніше розглянути відтворення економічної ситуації у сталих виразах.

Метафоричність щодо покриття витрат ми відстежили в англ. виразі *Pay the piper* [114, с. 4. сер. 12, 04:55], де в переносному значенні використовується образ ‘сплати музиканту’ як метафору того, аби взяти на себе відповідальність за свої дії, рішення. У словнику вказується, що походження мовної конструкції сягає в середньовічну традицію, коли гравцям на волинці (the piper – духовий музичний інструмент) треба було оплачувати їхні послуги [67]. В українському варіанті вираз відтворили як *вивертайте кишені*. На нашу думку, перекладачі таким чином, вирішили відмовитися від дослівного тлумачення на користь більшої розмовності, аби був краще зрозумілий діалог в серіалі комедійного жанру. Такий переклад не є точним відтворенням оригінального змісту та форми, проте повністю елімінуючи образність вихідної ідіоми прямолінійно передає ідею покриття витрат. Таким чином переклад допомагає натякнути аудиторії на те, що будь-які вчинки мають свою ціну.

У серіалі герой Джо говорить: “*That’s on the house. Courtesy of Joe Tribbiani* [114, с. 3.сер. 05, 13:05], де англ. вираз *on the house* використовується для позначення того, що ‘щось є безкоштовним, за рахунок закладу’ [90]. В англійській мові цей сталий вираз використовується у контексті ресторанів, барів чи інших закладів харчування. Тож можемо підсумувати, що аналізована мовна конструкція – метафора гостинності та привітності, адже вказує на те, що клієнт не повинен платити. У контексті серіалу в розмові з офіціантом Джо натякає, що він хоче отримати продукт за рахунок закладу. На нашу думку, переклад на українську *безплатно* прямо передає основний зміст для реципієнта. Хоча не

зберігається повною мірою стилістичне забарвлення, проте ефективно передається значення.

Ми зафіксували також англійський вираз *10 bucks says* у фразі Моніки, коли вона висловлювала впевненість у своїх справах: “*10 bucks says I’ll never see this woman in my life again* [114, с. 3. сер. 6, 09:10]. Дослівно – *десять баксів кажуть* – для американців цей розмовний вираз означає упевнене твердження, передбачення чогось. Фактично, це своєрідне парі, де людина готова поставити символічну суму грошей (у контексті серіалу це \$10), доводячи свою правоту. Переклад на українську *ставлю десять баксів, що ніколи в житті* передає значення оригіналу, використовуючи метод дослівного перекладу.

Англійський вираз *Gravy train* на українську переклали як *дармовий сир закінчився*. Англійська мовна конструкція функціонує через метафоричне переосмислення. У дослівному перекладі *поїзд з підливкою* – образ для надмірного заробітку, матеріальної вигоди, яка зовсім скоро закінчиться. Тобто конструкція функціонує з метою натякнути особі на те, що період легкого збагачення чи необґрунтованих переваг підійшов до кінця [68]. Схожу ситуацію ми бачимо в серіалі, особливо у фрагменті, коли Моніка говорить, що більше не буде ділитися їжею: “*We switched apartments. You can’t eat our food. That gravy train has ended* [114, с. 4. сер. 13, 02:48]. Український переклад, змінюючи форму та образний сенс, виражає схожу ідею, але в іншій метафоричній формі. На нашу думку, в цьому випадку сталий вираз в українському перекладі гарно відобразив матеріальне становище героїні. Також при дослідженні цих мовних конструкцій, завдяки зіставному аналізу можна зрозуміти культурні відмінності між націями, між лексемами, які мають абсолютно різні тлумачення.

Додатково варто згадати фразу, яку Чендлер використав, аби пояснити матеріальне становище декількох людей: “*Our trains are on the same track. I’m coming up 30 years behind him but the stops are all the same*” [114, с. 2. сер. 03, 11:38]. Англ. вираз *Trains re on the same track* буквально можна перекласти як *Потяги на одній колії*. Американську мовну конструкцію використовують, щоб описати ситуацію, коли дві особи мають схожі погляди, рухаються в одному

напрямку [100]. У серіалі герой ділився тим, що він та інший персонаж мають однакові цілі, перебувають «на одній матеріальній хвилі». Завдяки дослівному перекладу на укр. *наші поїзди йдуть по одній колії* вдалося не тільки передати семантику, ідіоми, а й зберегти форму, образність.

Проаналізовані вирази демонструють метафоричну аспект, пов'язаний зі сферою економіки: з оплатою, безкоштовними послугами. Це дає підстави зробити висновок, що фінансово-економічні образи допомагають влучно передати асоціативний контекст, із грошима, матеріальними цінностями в перекладі телесеріалу.

2.3.2. Сталі вирази зі спортивною семантикою. Століттями спортивні ігри та змагання займають вагомe місце в житті людей. Тож спортивна термінологія протягом років також метафорично перенеслася в інші сфери життя. За нашими спостереженнями, сталі вирази з образами змагання, перемоги та досягнення, змагання, в серіалі функціонують доволі часто. Тому пропонуємо ознайомитися з групою сталих виразів, які запозичили свої образи безпосередньо зі світу спорту.

Ми дослідили англ. вираз *Hit a home run* [114, с.4. сер. 03, 14:58], який на укр. переклали як *обійти всі бази*. Цей вираз походить із бейсболу, означає забити м'яч так, щоб обійти всі бази суперника, заробивши найбільшу кількість очок. В Америці метафорично аналізована мовна конструкція використовується для позначення досягнення в певній справі, передає ідею отримання максимального результату [84]. В українському перекладі використали ту саму спортивну метафору, відповідну бейсбольній термінології – *обійти всі бази*. На нашу думку, це дозволило зберегти спортивний контекст та передати основний зміст – ‘досягти успіху’.

Також ми зафіксували сталий вираз *Hog the ball* [114, с. 1. сер. 20, 19:56], який буквально перекладається як *жадібно утримувати м'яч*. Англійська мовна конструкція має спортивне коріння в баскетбольній термінології, а саме означає ‘монополізувати володіння м'ячем у грі’. У переносному значенні вираз уживається, аби описати егоїстичну поведінку, коли хтось намагається

зосередити увагу чи контроль над чимось виключно на собі [74]. Переклад на українську *якщо тобі здається, що перетримаю м'яча* передає схожий зміст, загальну ідею егоїстичної поведінки, проте зі збереженням спортивної аналогії. Ми можемо стверджувати, що використовуючи більш пояснювальний, буквальный вираз зберіглося розуміння ситуації для українських глядачів.

Цікавим ми вважаємо також окремо дослідити фразу Чендлера: *"She's never gonna be around. So, you got to play the odds"* [114, с. 3. сер. 5, 09:03], де вираз безпосередньо пов'язаний із конкретною грою з поняттями "шанс" і "ставка" – важливий елемент в азартних іграх та букмекерстві. У метафоричній паралелі оригінальний вираз означає оцінювати ймовірність успіху в певній ситуації [112]. У телесеріалі мовна конструкція використана, щоб показати одному з героїв, що зараз мало шансів на успіх (слід розраховувати на програш). Переклад на українську *матимеш мало шансів* вільно доносить головний сенс. На нашу думку, жертвуючи стилістикою, зберіглася семантика, основна думка розмови між героями.

2.4. Відтворення антропологічних сталих виразів в українському перекладі

2.4.1. Сталі мовні конструкції, пов'язані з діяльністю людини.

Унаслідок глобалізації важливим фактором став коректний переклад та правильна передача специфіки культурних цінностей народу. У дослідженні ми пропонуємо об'єднати мовні конструкції, які допомагають описати різні дії, процеси, ситуації, в яких бере участь людина.

Розглянемо детальніше англійський вираз *Have someone on board* [114, с. 3. сер. 24, 04:31], який означає залучити когось до справи, отримати чиюсь підтримку [102]. Переклад на укр. *так тримати* теж позначає отримання підтримки від когось у певній справі чи діяльності. У контексті серіалу персонаж висловлює підтримку діям іншого. За нашими спостереженнями, український переклад вільно інтерпретується в плані розміру та більше фокусується на сенсі – заохоченні. Відходячи від буквального значення ідіоми, не втратилася асоціації виконання дії людиною.

Ми зафіксували англ. вираз *Crack one's way* у фразі Чендлера до героя Джо: “*After all your years of struggling you've finally been able to crack your way into show business*” [114, с. 1. сер. 06, 11:44]. Оригінальна конструкція означає поступово пробиватися, знаходити шлях до чогось, досягати успіху в чомусь [73]. Переклад на укр. *проклав собі шлях*, на нашу думку, також описує процес просування людиною вперед. Ми зафіксували часткову втрату конотації пробивання шляху, яка більш явно присутня в англійському виразі, проте в цілому ідея наполегливих людських зусиль все одно зберігається. Тлумачення англійської мовної конструкції звучить природно для цільової аудиторії, не викликаючи відчуття буквалізму.

Ми дослідили англ. вираз *play hardball*, який означає ‘діяти рішуче, використовувати агресивну тактику переговорів’ [71]. У розмовному стилі український переклад звучить *я не випендюрюсь*. Під час порівняння двох серій на різних мовах, ми можемо стверджувати, що оригінальний вираз зміг описати жорсткий, безкомпромісний стиль ведення переговорів. Український переклад, навпаки, пом’якшує це значення до більш розмовної форми, використовуючи сленгізм. У контексті серіалу Чендлер говорить про те, що він не буде надто принциповим: “*Look, Al. I'm not playing hardball here, ok? This is not a negotiation, this is a rejection*”. Оригінальна ідіома в цьому випадку означає – можливість використовувати агресивну тактику, аби перемогти без компромісів. Переклад на українську загалом передав ідею ситуації м’якше, чим допоміг природньо адаптувати іншомовний вираз до стилістики молодіжного серіалу.

У фразі Моніки: “*Who's gonna take the first shot?*” [114, с. 1. сер. 3, 09:19], ми дослідили американський сталий вираз *Take the first shot*, що означає ‘взяти ініціативу, зробити перший крок’ [109]. Даний вираз активно використовують з метою стимулювання людини діяти першим, приймати рішення без вагань. У формі питання переклад на укр. *хто перший?* також наявна семантика спонукання людини не чекати. Питання, яке задає герой у серіалі, на нашу думку, гарно показує заклик до людей конкурувати між собою, тобто переклад

ефективно передає семантику, сенс для кращого розуміння сюжету в серіалі для українських глядачів.

Сталий вираз із семантикою діяльності людини ми зафіксували у фразі Фібі: “*I smell smoke. Maybe, because someone’s pants are on fire*” [114, с. 2. сер. 9, 06:24]. Англ. вираз *Pants on fire*, який буквально можна перекласти як *штани у вогні*, в жартівливій формі дозволяє звинуватити когось у брехні. Зазвичай цю фразу американські діти використовують між собою, аби вказати комусь на прояв неправди [92]. Український переклад використовує схожу метафору з образом диму, що символізує неправду. Мовна конструкція передана у формі – *хтось бреше аж дим іде*. На нашу думку, це вдалий функціональний аналог дитячій сталій ідіомі, який дозволяє зберегти емоційний відтінок.

2.4.1. Усталені мовні конструкції, пов’язані з діяльністю людини.

Протягом шести сезонів у персонажів серіалу вирує життя: кохання, перші побачення, незручні ситуації. Багато сюжетних поворотів пов’язано саме зі стосунками героїв. Ми дослідили особливості українського перекладу американських сталих вирази, які функціонують на позначення теми міжособистісних стосунків.

У серіалі Фібі описує сталим виразом відкритий прояв залицяння у фразі: “*Paolo made a pass at me*” [114, с. 1. сер. 12, 14:09], що означає ‘показати романтичний інтерес людині, яка подобається’ [87]. Переклад на українську *до мене чіплявся* – більш пряма, на нашу думку, доволі груба інтерпретація, яка передає повністю сюжетну ідею нав’язливих дій чоловіка. Український переклад зберігає основний сенс, але подає її більш прямолінійно. Водночас втрачається делікатність, романтичне забарвлення американського сталого виразу. Тож можемо зробити висновок, що такий підхід застосували українські перекладачі, аби зробити діалоги більш невимушеними, наближеними до розмовної мови (особливо коли йдеться про неформальний контент типу ситкомів).

Англійський вираз *Out of one's league* [114, с.4. сер. 18, 14:46] означає, що ‘хтось або щось перебуває поза досяжністю певної особи, є надто «високим рівнем» для неї’. Ця ідіома часто використовується в романтичному контексті,

коли говорять про привабливу людину, яка «не по зубах» або недосяжна для когось [107]. У контексті серіалу персонаж описує ситуацію про того, хто є надто високого рівня для нього. Переклад укр. *трохи вище класом* зберігає основну ідею. Проте, на нашу думку, втрачається романтичний контекст, який в оригіналі часто використовується для опису привабливих людей. В українському перекладі сталий вираз природньо звучить у розмовному контексті, в більш невимушеній формі для української аудиторії.

Додатково ми проаналізували сталий вираз, який використали герої на позначення усунення перешкоди. Мовна конструкція англ. *Out of one's hair* означає ‘позбавитися проблеми’ [91] у фразі, яку говорить тато Джо: “*We’ll grab some food, go upstairs and be out of your hair*” [114, с.4. сер. 18, 14:46]. Переклад на українську *більше вас не потурбуємо* зберігає загальну ідею позбавлення перешкоди. Ми вважаємо, що український переклад в іншій лексичній формі, вдало зберіг смислову аналогію, відтворюючи схожу ситуацію, але відповідно до українського культурного контексту.

2.4.3. Мовні конструкції, що виражають емоційні стани. У дослідженні ми також окремо об’єднали вирази, які описують емоції, переживання та передають внутрішній стан героїв. Розглянемо детальніше приклади.

У фразі героїні Рейчел ми зафіксували вираз *Feel blue* [114, с.4. сер. 20, 18:15], який має переносне значення – ‘почуватися пригніченим, засмученим’ [81]. Походження цього сталого виразу пов’язують із колірною символікою, де синій (*blue*) колір асоціюється з почуттям смутку, меланхолії. У контексті серіалу, Рейчел каже, що відчуває сум через те, що Росс одружується з іншою жінкою. Відмовляючись від буквального калькування виразу (*почуватися синім*), український переклад пропонує загальноживану мовну конструкцію – *як мені гірко*, яка не є прямим еквівалентом оригінальному виразу. Переклад зберігає той же зміст. Незважаючи на різні культурні конотації, обидва вирази використовують образ, що виражає емоційний стан. В англійському виразі *blue* має культурне значення суму, тоді як в українському *гірко* підкреслює інтенсивність негативного відтінку емоційного стану героїні.

Також ми зафіксували сталий вираз на позначення песимістичного світогляду у фразі "*Well, aren't we Mr. The Glass is Half Empty*" [114, с. 1. сер. 4, 03:04], де склянка води виконує функцію засобу опису песимістичного настрою героя [76], що дослівно можна перекласти «*хіба ми не містер, склянка наполовину порожня?*». При тлумаченні українські перекладачі не вдавалися до детального трактування мовної конструкції, а навпаки прямо показали ментальний стан героя переклавши укр. *ти в усьому бачиш тільки найгірше*. Тобто український переклад відображає ту ж саму ідею, але в іншій формі. Замість прямого використання метафори з напівповною склянкою, реципієнту пропонують інше – більш прямий опис песимістичної людини, яка бачить лише найгірше в усьому. У перекладі також використано різні мовні засоби. Оригінальний вислів використовує зворот *aren't we*, який в англійській мові вживається для вираження саркастичного здивування, коментаря. Український переклад, замість цього, використовує пряме звернення на «*ти*», що робить фразу більш прямою та зрозумілою.

Ми дослідили сталий вираз *Be on a roll* [114, с. 1. сер. 1, 14:22], який означає 'переживати період успіху в тому, що людина робить' [75]. Український переклад *бути в настрої* є досить близьким до оригінального значення, передаючи емоційний стан головного героя. Вибір перекладачів використати більш нейтральну лексему *настрій* замість прямого перекладу *удар*, на нашу думку, може бути пов'язаний з культурними відмінностями в сприйнятті цих понять українською та американською аудиторіями.

Також ми проаналізували цікавий діалог, а саме коли Джо сказав: "*I finally got my shot and I blew it*", – на що Моніка відповіла: "*Wait a minute, maybe it wasn't your shot*" [114, с.1. сер. 06, 18:43]. У даному випадку вираз *Get one's shot* означає 'отримати свій шанс, досягти чогось' [82]. Переклад на укр. *нарешті мені всміхнулося щастя* позначає однакові позитивні сенси. Український переклад передає цю ідею через емоційний стан персонажа досить вільною інтерпретацією. Застосовуючи описовий, необразний переклад, на нашу думку, вдалося передати загальну ідею отримання бажаного шансу. Відходячи від

буквального значення ідіоми, вдається передати загальний зміст – отримання довгоочікуваної можливості – через призму емоційних переживань персонажа Джо.

Також ми дослідили сталий вираз у словах Джо: “*She used to drive you nuts before too, remember?*” [114, с. 3. сер. 1, 10:17], де в конструкції *drive someone nuts* персоніфікується абстрактне поняття ‘божевілля’, яке метафорично порівнюється з діями людини, яка може *зводити з розуму*. У контексті серіалу мовний вираз використовується для опису ситуації, коли поведінка людини викликає негативні емоції [80]. Переклад на українську *тебе вона теж раніше драгувала* – вільне тлумачення. Вдаючись до способу модуляції смислового розвитку, змінився фокус ідіоми зі *зводити з розуму* на просто *драгувати*. На нашу думку, таким підходом, перекладачі намагалися зробити репліку більш природною для українських глядачів.

Розглянули діалог між Джо та Чендлером: “*Hey, are you cool with this? I don't want to leave you high and dry*” [114, с. 2. сер. 16, 16:15]. Присутній у фразі вираз *High and dry* буквально можна перекласти як *високо і сухо* а означає – ‘опинитися в безвихідній ситуації, залишитися без допомоги’ [106]. У серіалі завдяки англійській мовній конструкції описується ситуація, коли героя залишили наодинці вирішувати проблему, без допомоги з боку. Переклад на українську *кидати тебе на мілені*”, передає загальну ідею покинутості. Ми вважаємо, що завдяки вільному прочитанню мовної конструкції вдало передається жарт та більш природньо вираз адаптується в український переклад комедійного серіалу.

Окремо ми проаналізували сталий вираз *know one's way around*, який означає бути обізнаним у чомусь, розумітися на чомусь. У серіалі Рейчел говорить: “*Well, last night you seemed to know your way around the table*” [114, с.1. сер. 22, 00:46], де героїня натякає, що вона добре розуміється в певній ситуації [86]. Переклад на укр. “*як ходити довкола столика*” є досить специфічним вибором але, на нашу думку, це вдалий приклад того як пристосувати вираз до

ситуації в серіалі. Тобто, використовуючи більш конкретний вираз, вдалося природньо адаптувати сенс під українську аудиторію.

У словах Чендлера: “*Shh, I’m busy beaming with pride.*” – *about his mom having been arrested*, ми проаналізували вираз *Beam with pride* [114, с.1. сер. 11, 04:04], який означає випромінювати радість від досягнення успіху [79]. У серіалі герой відчуває гордість за те, що він зробив. Буквальний переклад на укр. “я випромінюю гордість” зберіг образну метафору емоційного стану, образ випромінювання емоції, який присутній в оригінальній ідіомі.

2.5. Додаткове метафорично-образне переосмислення сталих виразів.

У дослідженні ми зафіксували багато сталих виразів, і пропонуємо ознайомитися з мовними конструкціями, котрі ґрунтуються на метафоричних образах і передають абстрактні поняття через конкретні візуальні картини.

У фразі Росса: “*Keep it on the mellow side. Just a couple of guys hanging around, playing poker side* [114, с.4. сер. 22, 05:34], метафора *mellow side* створює образ спокійної, не надто бурхливої атмосфери [111]. Ідея використання англійської мовної конструкції полягає в збереженні збалансованості та рівноваги. Дослівний переклад сталого виразу, на нашу думку, був би “*тримати щось на м'якому боці*”, але українські перекладачі зробили інакше відтворюючи укр. “*нехай усе буде спокійно*”, вирішивши передати загальний зміст більш нейтральною фразою. Аналізуючи цей випадок, можемо зробити висновок, що перекладачі віддали перевагу простоті, зрозумілості для глядача.

Головний герой каже *That would be a judgment call* [114, с. 1. сер. 5, 13:29], де *judgment call* переклали на українську як *це питання здорового глузду*. Загалом англійський вираз використовується для опису ситуації, в якій потрібно прийняти рішення, базуючись на особистому досвіді [77]. Ми вважаємо, що український переклад передає ідею того, що рішення повинно бути прийняте на основі зважених рішень.

Додатково ми дослідили сталу конструкцію, яка ґрунтується на метафорі “життя”, яке може бути втрачене, якщо не втекти швидко. Мовна конструкція, у контексті серіалу, створює яскравий візуальний образ крайньої небезпеки. Даний

випадок ми можемо прослідкувати у фразі Чендлера: “*This alarm started going off in my head, ‘Run for your life, run for your life! Get out of the building!’*” [114, с.3. сер. 4, 06:49]. Оригінальна конструкція “*run for one's life*” має буквальне значення – «бігти за своїм життям», вона використовується в контекстах, коли людина має терміново втекти, врятуватися від небезпеки. У серіалі ця ідіома використана у напруженій ситуації, аби попередити героя про дивну ситуацію, про можливі наслідки [97]. Переклад на українську “*тікай поки живий*” є загальнозживаним та зрозумілим для цільової аудиторії, а також зберігає семантику американського виразу.

Також ми дослідили англ. вираз *Give someone credit*, який переклали укр. “*подорослішав, цього не заперечити*”. У цьому випадку переклад втрачає оригінальну метафору, в англійському виразі “*credit*” (функціонує образ визнання, поваги), який представлений як певний ресурс, який можна “надати” комусь. Загалом вираз означає ‘визнати чийсь досягнення, віддати належне комусь за щось’ [83]. В українському варіанті, ми проаналізували використання описового перекладу, який гарно передав загальний зміст визнання досягнень іншої людини. У серіалі герой хвалить іншого персонажа за певну дію, визнаючи його дорослішання. Українські перекладачі вирішили зробити акцент на значенні “визнання дорослішання” персонажа. Тож, на нашу думку, особливістю такого перекладу є відхід від буквального значення та спроба передати сенс, використовуючи більш вільне формулювання.

Підсумовуючи, у другому розділі ми виконали семантичний аналіз сталих виразів в англійській та українській мовах на матеріалі перекладу серіалу “Друзі”. Ми зафіксували загальнозживані конструкції були за типом образів, що лежать в їх основі. Загалом виділили: за джерелом походження образу, з антропоцентричними концептами, з діяльністю людини, з термінологічно маркованими сталими виразами, образною метафоричністю та зі спортивною семантикою. На основі аналізованого, ми можемо стверджувати, що в українському перекладі було використано різні стратегії для відтворення сталих виразів: калькування, описовий переклад, підбір функціональних аналогів. Для

збереження образності та семантики вихідної конструкції українськими перекладачами перевага надавалася калькуванню та підбору близьких відповідників. При дослівному перекладі могла втрачатися образність, але зберігався зміст. А описовий переклад та модуляція використовувалися для природнішої адаптації виразу до українського мовного середовища. На нашу думку, перекладацькі рішення допомогли зберегти головний сенс та зробити діалоги зрозумілими для цільової аудиторії.

ВИСНОВКИ

У дослідженні ми проаналізували семантичні особливості англійських та українських сталих виразів на прикладі перекладу відомого американського телесеріалу "Друзі". Ми запропонували розділити зібрані мовні одиниці на кілька семантичних класів. Насамперед, це стали вирази, що базуються на соматизмах, артефактних образах, натуроморфізмах та зооморфізмах - цю групу склали 15 одиниць, які ґрунтуються на метафоричних перенесеннях з фізичного світу (назви частин тіла людини, артефактів, елементів природи чи тварин) на абстрактні поняття. Наступну групу утворили антропоцентричні стали вирази з концептами людської діяльності, міжособистісних стосунків та емоційних станів особистості. До цього семантичного класу увійшло 16 одиниць. Окремо також ми виділили термінологічно марковані вирази, пов'язані з фінансово-економічною та спортивною сферами (7 одиниць). Додатково були проаналізовані інші метафорично-образні переосмислення сталих виразів на позначення абстрактних понять (5 одиниць).

Загалом було досліджено понад 40 англійських сталих виразів та їхніх українських відповідників з телесеріалу "Друзі", які різняться за своїми структурними, семантичними та стилістичними особливостями. Аналіз засвідчив, що при перекладі соматичних, натуроморфних та зооморфних мовних конструкцій перекладачі зазвичай прагнули зберегти оригінальний образ та метафоричність, що дозволяло українському глядачеві краще зрозуміти сенс мовних одиниць. Водночас спостерігалися випадки вільної інтерпретації або підбору культурних аналогів для кращої адаптації до цільової аудиторії. Під час відтворення антропоморфічних, темпоральних та фінансово-економічних виразів перекладачі частіше вдавалися до описової техніки, намагаючись передати сенс більш прямолінійно, жертвуючи при цьому образністю та стилістикою. У тлумачення сталих виразів зі світу спорту спостерігалася тенденція до збереження оригінальних образів, пов'язаних зі специфічною термінологією. Водночас для досягнення більшої розмовності та природності перекладачі інколи використовували функціональні аналоги. Аналіз виразів,

пов'язаних з діяльністю людини, міжособистісними стосунками та емоційними станами, продемонстрував різноманітність підходів – від калькування до вільної інтерпретації та модуляції. Вибір стратегії залежав від ступеня образності виразу та його відповідності українським мовним нормам.

Перекладачі прагнули максимально зберегти семантику та конотації оригінальних сталих виразів, водночас адаптуючи їх до української мовної картини світу та забезпечуючи природність сприйняття. У телесеріалі органічно адаптуються культурні, соціальні, історичні контексти та навіть повсякденні звичаї для того, щоб стрічка була зрозуміла та близька для української аудиторії.

Підсумовуючи, результати дослідження допоможуть на прикладах аналізованих мовних конструкцій поглибити знання в сфері кіноперекладознавства та практично зорієнтувати при перекладі сталих мовних виразів в іншомовних кінопроєктах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Cowie, A. *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Clarendon Press. 1998. 272 p.
2. Ginsburg R.S. *A Course in Modern English Lexicology* : *Высшая школа*, 1989. P. 48–49.
3. Korunets, I. V. *Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages*. Kyiv: *Lybid*. 1995. 457 p.
4. Makkai, A. *Idiom Structure in English*. The Hague: *Mouton de Gruyter*. 1972. 97 p.
5. Petrova, N. *English Phraseological Units with a National-Cultural Component*. *Inozemna Filolohiia*, 1997. P. 40 – 50.
6. Амосова Н.Н. *Основы английской фразеологии*. 1963, 208 с.
7. Бахов І. С. Субтитрування в перекладі як інструмент формування професійної ідентичності перекладачів в умовах глобалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Філологія. Т. 1. №38, 2019. С. 122 – 126.
8. Білоус О. М. *Теорія і технологія перекладу* : навч. посіб. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с.
9. Векленко Ю. Ю. Коваленко О. М. Особливості кіноперекладу гумору у комедійному серіалі «Друзі». VI Міжнародна науково-практична конференція «*GLOBAL SCIENCE: PROSPECTS AND INNOVATIONS*» (1 лютого 2024 р.). 2024. С. 436 – 441.
10. Венгренивська М. А. Гнатюк А. Д. *Ще раз про мовну культуру перекладу*. *Творча майстерня перекладу* : навч. посіб. Київ : РВЦ «Київський університет», 1998. С. 3 – 6.
11. Виноградов В. В. *Лексикология и лексикография: Избранные труды/ В.В Виноградов*. Москва : Наука, 1977. 312с.
12. Вирган І. О. *Російсько-український словник сталих виразів* Харків : Прапор, 2000, 863 с.

13. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов : навч. посіб. Нова Книга. 2008. 160 с.
14. Владова О. Г. Засоби перекладу гри слів (на матеріалі телесеріалу «Друзі»). Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців (29 березня, 2019 р.). Харків. С. 59 – 64.
15. Владова О. Г., Оленяк М. Я. Семантичні особливості гри слів у розмовному жанрі (на матеріалі англійськомовного серіалу «Друзі»). *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. Т. 2 2016. № 8. С. 103 – 107.
16. Гаджієв Р. Лінгвістика на карті світу. Непорозуміння, кримінал та інтриги в різних мовах. Київ : Віхола. 2022. 384 с.
17. Герасімова О. Адекватність перекладу фразеологічних одиниць та ідіоматичних виразів з англійської на українську мову. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Філологія (мовознавство). Вип. 20. 2014. С. 219 – 224.
18. Головня А. В. Щербина А. В. Гастинщикова Л. О. Переклад кінодиалогу на матеріалі серіалу «Ферневий гамбіт» на платформі NETFLIX: соціокультурний аспект. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Журналістика. Т. 33 (72). № 2 Ч. 2 2022 С. 5 – 12.
19. Гулієва Д. О. Потапова О. В. Переклад інтернаціоналізмів і їх видів з англійської мови в неофіційній комунікації (на матеріалі серіалу «Друзі»). *Закарпатські філологічні студії*. Т.1 . № 13, 2020. С. 37 – 40.
20. Демченко Н. С. Тенденції перекладу сучасних англійськомовних фільмонімів на українську мову. *Молодий вчений*. № 12.1 (52.1), 2011. С. 25 – 29.
21. Денисова Л. В. Історія українського перекладознавства. Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції Студентський погляд на переклад в сучасному світі» (30 березня 2017 р.). Северодонецьк : Східноукр. нац. ун-ту ім. Володимира Даля. С. 4 – 6.

22. Сітко А. В. Зелінська А. О. Способи перекладу англійських фразеологічних одиниць українською мовою. *Wissenschaftliche Ergebnisse und Errungenschaften*. Вип. 3. 2020. С. 116 – 118.
23. Айдич Д. Непоп-Айдич Л. Порівняльна сербсько-українська фразеологія. Київ : *Освіта України*. 2015. 272 с.
24. Журавель Т. В. Кінопереклад як вид аудіовізуального перекладу і його ставновлення в Україні та світі. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка*. Мовознавство. 2018. №10. С. 35 – 38.
25. Зубрик А. Р. Особливості та труднощі перекладу англійських фразеологізмів. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Філологічна. Вип. 36. 2013. С. 317 – 318.
26. Іваницька Н. Б. Англомовні фільмоніми в українському перекладі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Журналістика. Т. 32 (71) № 4 Ч. 2 2021. С. 103 – 110.
27. Кам'янець А., Некряч Т. Інтертекстуальна іронія і переклад : монографія. Київ : Вадим Карпенко, 2013. 175 с.
28. Колодій Б. М. Олійник О. Ю. Стратегії й тактики відтворення кінодіалогу в українському перекладі (на матеріалі англомовних фільмів Квентіна Тарантіно). *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 17. Т. 2. С. 80 – 86.
29. Комисаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. Москва : Высш. Шк. 1990. 253 с.
30. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1982. 166 с.
31. Король А. П., Дорда В. О. Актуальні проблеми перекладу гумористичних інтенцій та реалій в англомовних медіа. *Збірник студентських наукових праць «Studia Philologia»*. С. 164 – 168.
32. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 424с.

- 33.Кулікова А. Особливості, переваги та недоліки закадрового перекладу аудіовізуальної продукції. Матеріали ІХ Міжвузівської конференції молодих учених «Сучасні проблеми та перспективи дослідження романських та германських мов і літератур»: Донецьк, 2011. С. 85–87.
- 34.Кунин А. В. Английская фразеология. Москва : «Высшая школа», 1970. 346 с.
- 35.Лисенко Л. О. Структурні типи порівняльних фразеологічних одиниць (на матеріалі англійської, німецької та української мов). *Наукові записки*. Серія : філологічні науки. Випуск 89 (3). С. 90-96.
- 36.Лотман Ю. М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики. Таллин : Ээсти Раамат, 1973. 92 с.
- 37.Лихошвед Н. Свисюк О. Особливості сучасного мовознавства. 2017. Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/130.pdf> (дата звернення: 06.01.2024).
- 38.Лукьянова Т. Г. Переклад-посередник та його роль у кіноперекладі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Іноземна філологія. Вип. 83, 2016. С. 183 – 188.
- 39.Лукьянова Т.Г. Лексичні аспекти перекладу субтитрів: на матеріалі англомовних художніх фільмів. *Нова філологія*, 2012. № 50. С. 170–173.
- 40.Макаренко Ю. Г. Особливості кіноперекладу гумору у комедійному телесеріалі «Друзі». *Молодий вчений*. № 8 (11.), 2014. С. 157 – 159.
- 41.Голубчук Т. Засоби створення стилістичного контексту в гумористичних текстах. Збірник наукових праць студентів за матеріалами ІІ Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Пріоритети сучасної філології: теорія і практика». Полтава : ПДПУ, Техсервіс, 2009. С. 56 – 58.
- 42.Маркусь Є. В. Лексикостилістична специфіка відтворення гумору в англомовних фільмах. Матеріали І-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Міжкультурна комунікація в науковому і освітньому просторі» (28-29 квітня 2020). С. 245 – 248.

43. Маслова В. А. Экспериментальное изучение национально-культурной специфики внешних и внутренних качеств человека. *Этнопсихоллингвистика*. 1998. 120 с.
44. Мізін К. І. Компаративна фразеологія : монографія. Кременчук : ПП Щербатих ОВ, 2007. С. 35 -44.
45. Невмержицька Н. Ю. Полховська М. В. *Засоби передачі каламбуру українською та російською мовами (на матеріалі серіалу Друзі)*. , Житомирський державний університет імені Івана Франка. 2015. С. 15 – 110.
46. Невмержицька, Н. Ю. Засоби відтворення каламбуру у перекладі (на матеріалі серіалу Friends. *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації*. Режим доступу:
<http://eprints.zu.edu.ua/19031/1/%D0%9D.%20%D0%AE.%20%D0%9D%D0%B5%D0%B2%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf> (дата звернення: 06.01.2024).
47. Павельєва А. К. Способи перекладу лексичних одиниць в контексті молодіжних серіалів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса : зб. наук. пр. Вип. 62. 2023. С. 26 – 29.
48. Перванчук Т. Б. Аудіовізуальний переклад: Основні види та особливості. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Журналістика. Т. 32 (71). № 4. Ч. 2. 2021 С. 121 – 125.
49. Підгрушна О. Г. Гумор в аспекті перекладності (на матеріалі англійських художніх творів). *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. праць. Вип. 51, 2015. С. 386 – 392.
50. Пономарів О. О. Культура слова: мовностилістичні поради. Київ : Либідь. 2011. 240 с.
51. Радіонова К. Структурно-семантичні угруповання стійких компаративних одиниць англійської мови. *Південний архів*. Філологічні науки. Вип. 66. 2017. С. 153 – 156.

52. Серебрянська О. В. Особливості перекладу кіносценаріїв. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. Вип. 56. С. 278 – 281.
53. Софієнко І. В. Переклад кінокомедій українською: крізь терни до сміху. *Мовні і концептуальні картини світу*. Вип. 46(4), 2013. С. 42-49
54. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с.
55. Туранський І. І. Семантическая категория интенсивности в английском языке. Высшая школа, 1990. 172 с.
56. Ужченко В, Д. Фразеологічний словник української мови. Київ : Освіта. 1998. 224 с.
57. Феактісова. І. А. Збереження цілісності аудіовізуального тексту під час перекладу англomовних комедійних серіалів на українську мову (на прикладі серіалу «Друзі»). *Студентські наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Вип. 13. 2020. С. 173 - 177.
58. Федіна О. В. Українські паремії та сталі вирази: відродження мовної традиції. *Наукові записки*. Серія Філологічна. Вип. 2 (205). С. 224 – 229.
59. Федіна О. В. Фразеологічне збагачення української мови періоду воєнного стану. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні питання соціально-гуманітарної середньої та вищої освіти» (21 квітня 2022 р.) Дніпро : КЗВО «ДАНО» ДОР». С. 188–193.
60. Шевченко М. Є. Особливості перекладу художніх фільмів. Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми філології» (22-23 вересня 2017 р.). Херсон : Гельветика. С. 88-90
61. Шкуран О. В. Національно-культурне підґрунтя компаративних фразеологізмів східнослов'янських та східностепових говірок. Середнього Подніпров'я. Луганськ : Українська мова. 2011. 30 с.
62. Шмельвоа Т. В. К проблеме национально-культурной специфики «эталона» сравнения. *Этнопсихолонгвистика*. 1998. С. 120 – 124.

63. Юхимець С. Мурадова А. Стан перспективи перекладознавчих досліджень. Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі. Міжнародний журнал. Вип. 3, 2020. С. 105 – 109.
64. Яблочнікова В. О. Перекладацька адекватність та еквівалентність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. Т. 1. №38, 2019. С. 177 – 179.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 65.Dictionary.Cambridge. Naked eye. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/naked-eye#google_vignette (дата звернення: 01.01.2024).
- 66.Perpetualkid.com. I'm rubber, you're glue, whatever you say bounces off me and sticks to you. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <https://www.perpetualkid.com/products/im-rubber-youre-glue-card> (дата звернення: 15.02.2024).
- 67.Grammarist. Pay the piper. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <https://grammarist.com/usage/pay-the-piper/> (дата звернення: 15.02.2024).
- 68.Idioms. Online. Gravy train. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: https://www idioms online/gravy-train/#google_vignette (дата звернення: 15.02.2024).
- 69.Idioms. Online. Not know somebody from Adam. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: https://www idioms online/not-know-someone-from-adam/#google_vignette (дата звернення: 01.02.2024).
- 70.Idioms. Online. Once in a blue moon. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <https://www idioms online/once-in-a-blue-moon/> (дата звернення: 01.02.2024).
- 71.Idioms. Online. Play hardball. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <https://www idioms online/play-hardball/> (дата звернення: 01.02.2024).

72. Idioms. Online. Put all eggs in one basket. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступа: https://www.idioms.online/put-all-your-eggs-in-one-basket/#google_vignette (дата звернения: 06.02.2024).
73. Merriam-Webster. Crack one's way. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступа: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/crack%20into> (дата звернения: 06.02.2024).
74. Merriam-Webster. Hog the ball. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступа: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/ball%20hog> (дата звернения: 06.02.2024).
75. Oxford Learners Dictionaries. Be on a roll. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступа: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/roll_2#roll_idmg_1 (дата звернения: 17.02.2024).
76. Oxford Learners Dictionaries. Mr. The glass is half empty. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступа: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/empty_1#glass_idmg_1 (дата звернения: 01.02.2024).
77. The Britannica Dictionary. Judgment call. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступа: <https://www.britannica.com/dictionary/judgment-call> (дата звернения: 19.02.2024).
78. The Free Dictionary. Back on one's feet. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступа: <https://idioms.thefreedictionary.com/get+back+on+someone%27s+feet> (дата звернения: 21.02.2024).
79. The Free Dictionary. Beam with pride. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступа: <https://idioms.thefreedictionary.com/beam+with+pride> (дата звернения: 21.02.2024).
80. The Free Dictionary. Drive someone nuts. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступа:

- <https://idioms.thefreedictionary.com/drive+someone+nuts> (дата звернення: 21.02.2024).
- 81.The Free Dictionary. Feel blue. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <https://idioms.thefreedictionary.com/feel+blue> (дата звернення: 22.02.2024).
- 82.The Free Dictionary. Get one's shot. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: [https://idioms.thefreedictionary.com/get+a+shot+at+\(something\)](https://idioms.thefreedictionary.com/get+a+shot+at+(something)) (дата звернення: 22.02.2024).
- 83.The Free Dictionary. Give someone credit. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: [https://idioms.thefreedictionary.com/give+\(someone\)+credit](https://idioms.thefreedictionary.com/give+(someone)+credit) (дата звернення: 19.02.2024).
- 84.The Free Dictionary. Hit a home run. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <https://idioms.thefreedictionary.com/hit+a+home+run> (дата звернення: 01.02.2024).
- 85.The Free Dictionary. Kiss something good bye. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <https://idioms.thefreedictionary.com/kiss+something+goodbye> (дата звернення: 18.02.2024).
- 86.The Free Dictionary. Know one's way around. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: [https://idioms.thefreedictionary.com/know+\(one%27s\)+way+around](https://idioms.thefreedictionary.com/know+(one%27s)+way+around) (дата звернення: 05.02.2024).
- 87.The Free Dictionary. Make a pass at. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <https://idioms.thefreedictionary.com/make+a+pass+at> (дата звернення: 01.02.2024).
- 88.The Free Dictionary. Make your toes curl. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу:

- <https://idioms.thefreedictionary.com/make+your+toes+curl> (дата
звернення: 05.02.2024).
89. The Free Dictionary. On a short notice. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу: <https://idioms.thefreedictionary.com/on+short+notice>
(дата звернення: 05.02.2024).
90. The Free Dictionary. On the house. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу: <https://idioms.thefreedictionary.com/on+the+house> (дата
звернення: 05.02.2024).
91. The Free Dictionary. Out of one's hair. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу:
[https://idioms.thefreedictionary.com/out+of+\(one%27s\)+hair](https://idioms.thefreedictionary.com/out+of+(one%27s)+hair) (дата
звернення: 18.02.2024).
92. The Free Dictionary. Pants on fire. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу:
<https://idioms.thefreedictionary.com/Liar+Liar+Pants+On+Fire>
93. The Free Dictionary. Play one's card. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу:
<https://idioms.thefreedictionary.com/play+one%27s+cards+right> (дата
звернення: 19.02.2024).
94. The Free Dictionary. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу:
<https://idioms.thefreedictionary.com/play+the+card> (дата звернення:
08.02.2024).
95. The Free Dictionary. Quit cold turkey. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу: <https://idioms.thefreedictionary.com/quit+cold+turkey>
(дата звернення: 08.02.2024).
96. The Free Dictionary. Rubber and glue. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу:
<https://idioms.thefreedictionary.com/I%27m+rubber%2c+you%27re+glue>
(дата звернення: 08.02.2024).

97. The Free Dictionary. Run for one's life. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступа: <https://idioms.thefreedictionary.com/run+for+one%27s+life> (дата
звернення: 05.02.2024).
98. The Free Dictionary. Stand one's ground. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступа: <https://idioms.thefreedictionary.com/stand+one%27s+ground> (дата
звернення: 05.02.2024).
99. The Free Dictionary. This ship has sailed. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступа: <https://idioms.thefreedictionary.com/that+ship+has+sailed> (дата звернення:
05.02.2024).
100. The Free Dictionary. Trains are on the same track. [Электронный ресурс]
: [Веб-сайт]. Режим доступа: <https://idioms.thefreedictionary.com/on+the+same+track>
101. The Idioms. Burst the bubble. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступа: <https://www.theidioms.com/burst-the-bubble/> (дата
звернення: 03.02.2024).
102. The Idioms. Have someone on board. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступа: <https://www.theidioms.com/on-board/> (дата
звернення: 03.02.2024).
103. The Idioms. Steal someone's thunder. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступа: https://www.theidioms.com/steal-thunder/#google_vignette (дата звернення: 03.02.2024).
104. The Idioms. The silver lining. [Электронный ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступа: <https://www.theidioms.com/silver-lining/> (дата
звернення: 03.02.2024).
105. U. S. Dictionary. Dip your pen into company's ink. [Электронный
ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступа:

- <https://usdictionary.com/idioms/never-dip-your-pen-into-the-companys-ink/>
(дата звернення: 16.02.2024).
106. U. S. Dictionary. High and dry. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу: <https://usdictionary.com/idioms/high-and-dry/> (дата
звернення: 16.02.2024).
107. U. S. Dictionary. Out of one's league. [Електронний ресурс] : [Веб-
сайт]. Режим доступу: <https://usdictionary.com/idioms/out-of-my-league/>
(дата звернення: 01.02.2024).
108. U. S. Dictionary. Out of the blue. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу: <https://usdictionary.com/idioms/out-of-the-blue/> (дата
звернення: 01.02.2024).
109. U. S. Dictionary. Take the first shot. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу: <https://usdictionary.com/idioms/take-a-shot/> (дата
звернення: 18.02.2024).
110. U. S. Dictionary. Watched pot never boils. [Електронний ресурс] : [Веб-
сайт]. Режим доступу: [https://usdictionary.com/idioms/a-watched-pot-
never-boils/](https://usdictionary.com/idioms/a-watched-pot-never-boils/) (дата звернення: 09.02.2024).
111. Urban dictionary. Keep something on the mellow side. [Електронний
ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу:
<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=keep%20it%20mellow>
(дата звернення: 16.02.2024).
112. Your dictionary. Play the odds. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт].
Режим доступу: <https://www.yourdictionary.com/play-the-odds> (дата
звернення: 01.02.2024).
113. Букви. Сьогодні серіал «Друзі» відзначає 29-річчя з дня прем'єри.
[Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу:
[https://bukvy.org/sogodni-serial-druzi-vidznachaye-29-richchya-z-dnya-
premyery-czikavi-fakty-ta-aktorskyj-sklad/](https://bukvy.org/sogodni-serial-druzi-vidznachaye-29-richchya-z-dnya-premyery-czikavi-fakty-ta-aktorskyj-sklad/)(дата звернення: 06.01.2024).

114. Оригінал телесеріалу «Друзі». [Електронний ресурс] : <https://druzi-hdrezka.net/238-subtitles/1-season/1-episode>[Веб-сайт]. Режим доступу: (дата звернення: 01.02.2024).
115. Радіо Свобода. Дискусії навколо дублювання фільмів українською мовою. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/939667.html> (дата звернення: 06.01.2024).
116. Суспільне Культура. "Альф", "Друзі", та "Шрек": Як українська озвучка та дубляж 1990-х стали культовими. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/438423-alf-druzi-ta-srek-ak-ukrainska-ozvucka-ta-dublaz-1990-h-stali-kultovimi/> (дата звернення: 06.01.2024).
117. Український дубляж телесеріалу «Друзі». [Електронний ресурс] : <https://druzi-hdrezka.net/389-ukrainskiy-1-plus-1/1-season/1-episode> [Веб-сайт]. Режим доступу: (дата звернення: 01.02.2024).
118. Факт Дня Українською. Цікаві факти про серіал «Друзі». [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Режим доступу: https://www.factday.net/2-5-cikavi-fakty-pro-druziv.html#google_vignette (дата звернення: 06.01.2024).